

KNO.430.009.2017
Nr ewid. 165/2017/P/17/025/KNO

Informacja o wynikach kontroli

WSPÓŁPRACA SZKÓŁ Z RODZICAMI W REALIZACJI ZADAŃ WYCHOWAWCZYCH

DEPARTAMENT NAUKI, OŚWIATY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Informacja o wynikach kontroli

Współpraca szkół z rodzicami w realizacji zadań wychowawczych

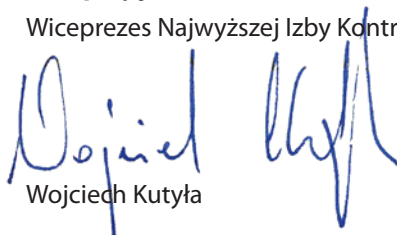
Dyrektor Departamentu Nauki,
Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

Piotr Prokopczyk

Akceptuję:

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Wojciech Kutyla

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Krzysztof Kwiatkowski
Warszawa, dnia 29.11.2018 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. OCENA OGÓLNA	10
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI.....	11
4. WNIOSKI.....	15
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	16
5.1. Współpraca szkoły z rodzicami i środowiskiem lokalnym w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej.....	16
5.2. Aktywność rady rodziców w zakresie kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki.....	30
5.3. Efekty podejmowanych przez szkołę działań w obszarze wychowania	34
5.4. Opinie uczniów i ich rodziców o współpracy szkoły z radą rodziców w aspekcie realizacji działań wychowawczych	40
6. ZAŁĄCZNIKI	45
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	45
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	49
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	53
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	54
6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	55
6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra	59

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

- Wychowanie** Wychowanie, to całokształt zabiegów mających na celu ukształtowanie człowieka pod względem fizycznym, moralnym i umysłowym oraz przygotowanie go do życia w społeczeństwie¹.
- Rada szkoły** Społeczny organ szkoły, powoływany m.in. w celu rozwiązywania wszelkich spraw wewnętrznych szkoły. W skład rady szkoły wchodzi w równej liczbie nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli, rodzice wybrani przez ogół rodziców, uczniowie wybrani przez ogół uczniów. Rada powinna liczyć co najmniej sześć osób. Jej kadencja trwa trzy lata. Posiada m.in. kompetencje uchwalania statutu szkoły. Jeżeli w szkole nie powołano rady szkoły, jej kompetencje wykonuje rada pedagogiczna (art. 50–52 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty², a od 1 września 2017 r. – art. 80–82 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe³).
- Rada rodziców** Społeczny organ szkoły reprezentujący ogół rodziców, wybierany na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym (art. 53 ustawy o systemie oświaty oraz – od 1 września 2017 r. – art. 83 Prawa oświatowego).
- Rada pedagogiczna** Rada pedagogiczna jest kolegiałnym organem szkoły w zakresie realizacji jej statutowych zadań dotyczących kształcenia, wychowania i opieki. W skład rady pedagogicznej wchodzi: dyrektor szkoły i wszyscy nauczyciele zatrudnieni w szkole. Jej zadania i kompetencje określają przepisy art. 40–43 ustawy o systemie oświaty, a od 1 września 2017 r. – art. 69–73 Prawa oświatowego.
- Program wychowawczy** Dokument zawierający wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym kierowane do uczniów, realizowany przez nauczycieli (art. 54 ust. 2 pkt 1 lit a ustawy o systemie oświaty). Zawiera więc plan podejmowanych oddziaływań w stosunku do uczniów, uczący postaw, rozwijający wrażliwość, odkrywający zdolności, możliwości i mocne strony, ale również uczący konstruktywnego radzenia sobie z własnymi brakami, trudnościami i negatywnymi emocjami. Powinien mieć na celu przede wszystkim wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia (intelektualnego, psychicznego, społecznego, zdrowotnego, estetycznego, moralnego, duchowego), kształtowanie postaw społecznych opartych na poszanowaniu prawa każdego człowieka do odmienności poglądów – wyboru dróg życiowych, budzenie szacunku dla państwa, jako dobra wspólnego oraz uwrażliwianie na uczucia innych ludzi.
- Program profilaktyki** Szkolny program profilaktyki jest to projekt systemowych rozwiązań w środowisku szkolnym, który uzupełnia wychowanie i ukierunkowuje je na:
- **wspomaganie ucznia** w radzeniu sobie z trudnościami, jakie zagrażają prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu;
 - **ograniczanie i likwidowanie czynników ryzyka** (jednostkowych, rodzinnych, rówieśniczych, szkolnych, środowiskowych), które zaburzają prawidłowy rozwój ucznia i dezorganizują jego zdrowy styl życia;
 - **inicjowanie i wspomaganie czynników chroniących** (jednostkowych, rodzinnych, rówieśniczych, szkolnych, środowiskowych), które sprzyjają prawidłowemu rozwojowi ucznia i jego zdrowemu życiu⁴.
- Od 1 września 2017 r., stosownie do art. 26 Prawa oświatowego, szkoły oraz placówki realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz o charakterze profilaktycznym dostosowane do potrzeb rozwojowych uczniów, przygotowane w oparciu o przeprowadzoną diagnozę potrzeb i problemów występujących w danej społeczności szkolnej, skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców.

¹ Według *Słownika Języka Polskiego* – pod redakcją naukową prof. dr. Mieczysława Szymczaka – PWN Warszawa 1981 r.

² Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm., dalej: ustawa o systemie oświaty.

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 59, ze zm., dalej: Prawo oświatowe.

⁴ Według prof. dr. hab. Zbigniewa B. Gaś (2006), *Profilaktyka w szkole*, Warszawa, WSiP.

Ewaluacja	Ewaluacja działalności edukacyjnej szkół i placówek jest praktycznym badaniem oceniającym, które ma prowadzić do określenia stopnia spełniania przez szkołę lub placówkę wymagań stawianych przez państwo na podstawie oceny przebiegu procesów, a także efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz warunków działania szkoły lub placówki, jakości zarządzania i jej funkcjonowania w środowisku. Ewaluacja stanowi formę nadzoru pedagogicznego, o którym mowa w § 5 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego ⁵ (od 1 września 2017 r. – § 5 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego ⁶). Prowadzona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny to ewaluacja zewnętrzna, a prowadzona przez dyrektora szkoły to ewaluacja wewnętrzna. Ewaluacja całościowa – to ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana w zakresie wszystkich obszarów wymagań, o których mowa w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek ⁷ (od 1 września 2017 r. – do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek ⁸). Ewaluacja problemowa to ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana w zakresie wybranych problemów z tych obszarów.
Ocena zachowania ucznia	Ocenianie zachowania ucznia polega na rozpoznawaniu przez wychowawcę oddziału, nauczycieli oraz uczniów danego oddziału stopnia respektowania przez ucznia zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków określonych w statucie szkoły ⁹ .
Podstawa programowa kształcenia ogólnego	Dokument określający zestaw celów i treści nauczania, umiejętności uczniów, a także zadania wychowawcze szkoły, odpowiednio do poszczególnych etapów kształcenia i typów szkół, ustalony rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ¹⁰ .
Rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych ¹¹ .
Rozporządzenie w sprawie dokumentacji szkolnej	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji ¹² .
Rozporządzenie w sprawie ramowych statutów szkół	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół ¹³ .
Ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹⁴ .
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej.
J.s.t.	Jednostki samorządu terytorialnego.

⁵ Dz. U. poz. 1270.

⁶ Dz. U. poz. 1658.

⁷ Dz. U. poz. 1214, dalej: rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół. Rozporządzenie uchylono z dniem 1 września 2017 r.

⁸ Dz. U. poz. 1611.

⁹ Art. 44b ust. 4 ustawy o systemie oświaty.

¹⁰ Dz. U. poz. 977, ze zm.

¹¹ Dz. U. poz. 204, ze zm.

¹² Dz. U. poz. 1170, ze zm.

¹³ Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.

¹⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 524.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy szkoły właściwie realizują swoje zadania wychowawcze¹⁵?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy szkoły podejmują, we współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym, dostateczne działania w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej¹⁶?
2. Czy działające w szkołach rady rodziców w sposób dostateczny wykorzystują swoje ustawowe uprawnienia do kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki¹⁷?
3. W jakim stopniu podejmowane przez szkołę działania w obszarze wychowania przynoszą zaplanowane i oczekiwane efekty?

Jednostka kontrolowana

Szkoły i zespoły szkół prowadzone przez j.s.t.

Jednostki objęte badaniem kwestionariuszowym

Uczniowie w jednostkach kontrolowanych i ich rodzice.

Okres objęty kontrolą

Lata szkolne 2014/2015–2016/2017 (do 14 lipca 2017 r.).

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli.

Odwiecznym problemem ludzkości było i jest właściwe przygotowanie do życia w rodzinie i społeczeństwie jej najmłodszego pokolenia. Podejmowane w tym zakresie działania instytucjonalne oraz w rodzinach winny mieć wspólne cele i uzupełniać się. W dobie nieograniczonego dostępu do wiedzy oraz bezproblemowej komunikacji interpersonalnej istnieje konieczność poświęcenia większej uwagi zagadnieniu właściwego przygotowania dzieci i młodzieży do życia w rodzinie i społeczeństwie. W preambule ustawy o systemie oświaty wskazano, że szkoła winna przygotować każdego ucznia do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich, a art. 1 pkt 2 ww. ustawy głosi, że system oświaty zapewnia w szczególności wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny. Wychowanie to proces rozwijania wszelkich zalet (moralnych, intelektualnych, artystycznych i fizycznych) jakie dziecko ma potencjalnie w sobie, wspomaganie jego rozwoju w harmonii z otoczeniem, a nie zmiana natury ucznia. Wychowanie to również kształtowanie postaw i zachowań ucznia w zgodzie z przyjętymi wzorcami oraz działania profilaktyczne, zapobiegające zagrożeniom, jakie mogą napotykać młodzi ludzie na drodze rozwoju. Wreszcie wychowanie to także korygowanie w zachowaniach, przekonaniach i postawach młodych ludzi tego co jest dla nich samych lub dla innych ludzi niepożądane i szkodliwe.

Szkoła obok realizowanych funkcji: dydaktycznej i opiekuńczej powinna realizować zadania związane z jej funkcją wychowawczą. Istnieje ryzyko, że realizowane w szkole cele wychowawcze oraz sposoby ich osiągania nie pokrywają się z oczekiwaniami i wymaganiami rodziców. Aby maksymalnie temu zapobiec, realizowany w szkole program wychowawczy i program profilaktyki, jest przygotowywany i zatwierdzany do realizacji przy udziale rodziców uczniów (art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty).

Każda szkoła w Polsce zobowiązana jest do opracowania, ujawnienia i realizowania własnego programu wychowawczego. Wizja wychowania zawarta w polskim prawie oświatowym odwołuje się do wartości wyrastających z tradycji chrześcijańskiej, ujmując w zadaniach szkoły dążenie do prawdy, dobra i piękna jako najwyższych wartości moralnych, do których powołany jest człowiek. Wśród celów kształcenia ogólnego w każdej szkole dla dzieci i młodzieży jest m.in. kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie. Podstawa programowa kształcenia ogólnego podaje bardzo konkretne cechy i wartości, ku którym zmierza proces wychowawczy na każdym z etapów kształcenia.

Celem wychowania jest wszechstronnie dojrzały człowiek. Celem profilaktyki jest wspomaganie wychowania i kompensowanie jego niedostatków.

¹⁵ Pod pojęciem „właściwej realizacji” należy rozumieć zgodne z ustawą o systemie oświaty działania podejmowane przez szkołę dla skutecznej realizacji celów wychowawczych.

¹⁶ Działania dostateczne, to działania wystarczające dla osiągnięcia celów założonych w programach: wychowawczym i profilaktyki.

¹⁷ Bez dokonywania ocen autonomicznej działalności i decyzji podejmowanych przez radę rodziców.

WPROWADZENIE

Wychowanie pełni więc rolę nadrzędną, nadającą sens działaniom profilaktycznym.

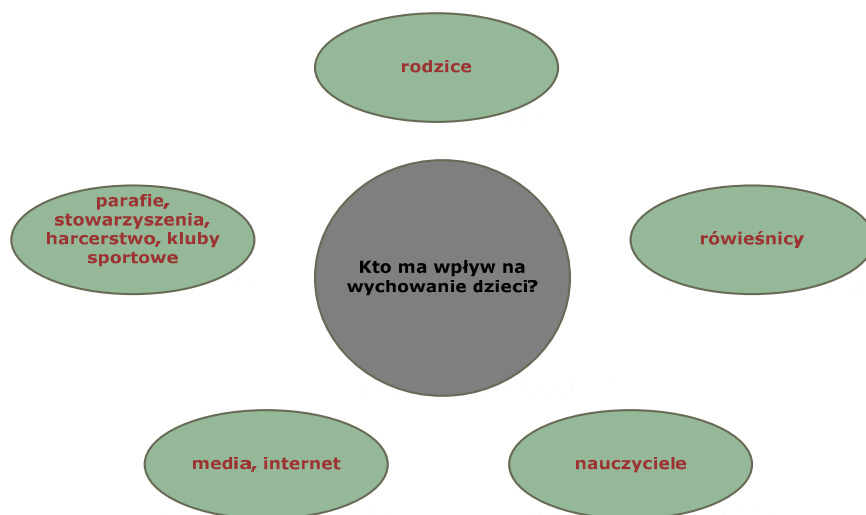
Poprzez swoje działanie zapobiegawcze i korekcyjne, działania profilaktyczne tworzą warunki do sprawnej realizacji procesu wychowawczego. Konstruowany jest więc po to, by zapobiegać, korygować, wspierać wychowanie, kompensować jego niedostatki.

Szkoły mają możliwość projektowania kompleksowych działań profilaktycznych, planowania i projektowania profilaktyki w odpowiedzi na potrzeby swojego środowiska. Potrzeba podjęcia działań profilaktycznych pojawia się wtedy, gdy czynniki ryzyka kumulują się i zaczynają stanowić realne zagrożenie dla prawidłowej realizacji działań wychowawczych szkoły, a także gdy pojawiają się niekorzystne, czy niezamierzone efekty wychowawcze.

Niezwykle istotne jest, aby oddziaływanie rodziny i szkoły oraz innych instytucji (klubów sportowych, domów kultury, parafii, środków masowego przekazu, itd.) włączanych w proces wychowania, było w zasadniczych elementach ze sobą zintegrowane, tj. aby wspólnie dążyły do osiągnięcia określonych celów wychowawczych. Współcześnie więzy między tymi środowiskami nie tylko zostały wyraźnie rozluźnione, ale dążenia i cele tych instytucji bardzo często podążają obok siebie lub wprost rozchodzą się, a niekiedy ich oddziaływania są (w niektórych sferach) przeciwne.

Diagram nr 1

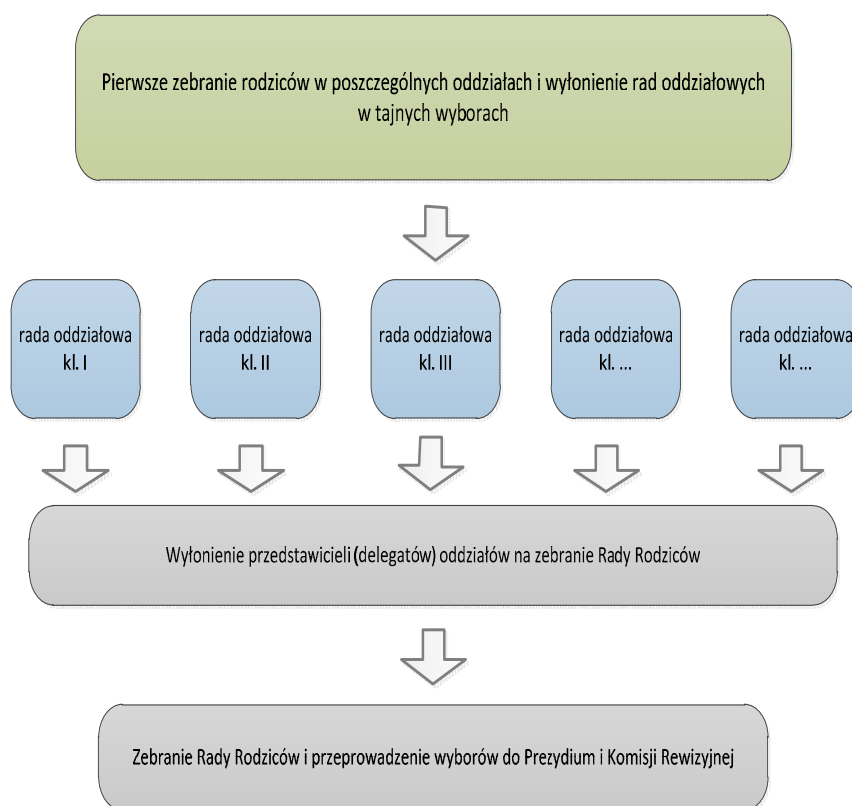
Wpływ środowisk społecznych i kulturowych na wychowanie dzieci

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Szkoły wspierają rodziny w jej zadaniach edukacyjnych i socjalizacyjnych. Rodzice jednak powinni być pierwszymi, zasadniczymi wychowawcami swych dzieci, a nauczyciele mają im pomagać w wypełnianiu tego zadania. Współcześnie pomimo wzrostu znaczenia szkoły, nie jest ona w stanie wyczerpująco odpowiedzieć na wszystkie, nurtujące młodego człowieka pytania. Dlatego aktualnie w procesie wychowania dostrzega się wzrost roli innych – poza rodziną i szkołą – środowisk społecznych i kulturowych, w tym środków masowego przekazu.

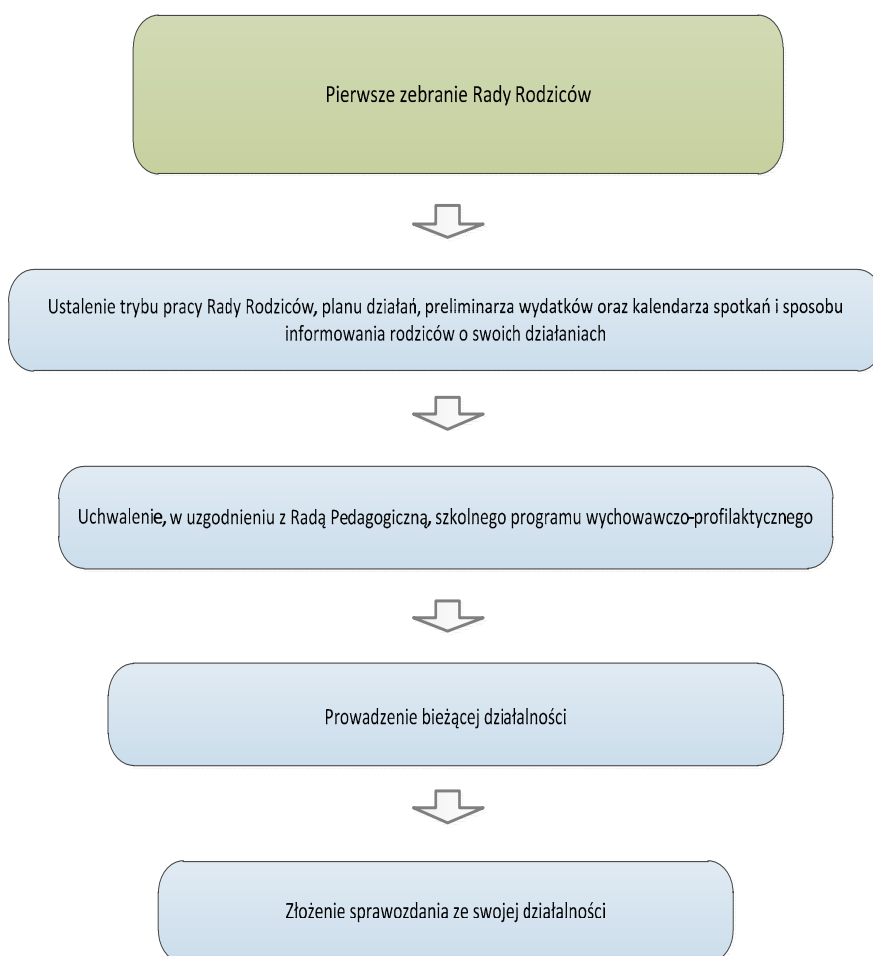
Diagram nr 2
Coroczne wybory rady rodziców

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Rada rodziców jest tym społecznym organem w systemie oświaty, który ma ukierunkowywać i integrować wszelkie oddziaływania wychowawcze na młodego człowieka poprzez swoją stałą i systematyczną działalność w szkole polegającą na współpracy z dyrektorem szkoły, radą pedagogiczną, samorządem uczniowskim i otoczeniem, w którym szkoła funkcjonuje. Do kompetencji rady rodziców należy m.in. uchwalanie, w porozumieniu z radą pedagogiczną, programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki, które pozwolą na osiągnięcie naczelnego celu wychowawczego w szkole, jakim jest stworzenie warunków do rozwoju każdego ucznia i umożliwienie uczniom potencjalnego sukcesu w dalszej edukacji lub pracy zawodowej.

Diagram nr 3
Schemat działań rady rodziców w każdym roku szkolnym

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Efekty pracy wychowawczej szkół są oceniane przez nauczycieli i dyrektora szkoły. Na koniec każdego semestru wychowawcy klas wystawiają uczniom oceny ich zachowania. Natomiast dyrektor szkoły, jako organ sprawujący wewnętrzny nadzór pedagogiczny w szkole, w formie ewaluacji wewnętrznej, kontroli i wspomagania, realizuje opracowany przez siebie plan nadzoru pedagogicznego na dany rok szkolny, którego wyniki i wnioski po realizacji ma obowiązek przedstawić na zebraniu rady pedagogicznej do 31 sierpnia. Z kolei kurator oświaty, sprawujący zewnętrzny nadzór pedagogiczny nad szkołą, również ma kompetencje dotyczące oceny działalności wychowawczej szkoły. W przypadku stwierdzenia niedostatecznych efektów wychowania w szkole, poleca dyrektorowi szkoły opracowanie, w uzgodnieniu z organem prowadzącym, programu i harmonogramu poprawy efektywności wychowania.

2. OCENA OGÓLNA

W latach szkolnych 2014/2015–2016/2017 w kontrolowanych szkołach osiągnęto cele zadań wychowawczych

W latach szkolnych 2014/15–2016/2017 szkoły realizowały zadania wychowawcze, osiągając cele założone w programach wychowawczych i profilaktyki. Jednakże w połowie skontrolowanych szkół programy nie posiadały mierników realizacji działań, co nie pozwalało na rzetelną ocenę ich skuteczności. W niektórych szkołach stwierdzono nieadekwatność tych programów w odniesieniu do potrzeb i wymogów prawnych. Co więcej, programy te były nierzadko przyjmowane jako wieloletnie lub były mechanicznie powielane na kolejne lata szkolne w niezmienionej formie i treści. W konsekwencji nie uwzględniały corocznych wniosków ze sprawowanego w szkole nadzoru pedagogicznego oraz opracowywanych w każdym roku szkolnym diagnoz pedagogicznych.

Ponadto szkoły nie wykorzystywały wszystkich możliwości współpracy z rodzicami oraz instytucjami i organizacjami pozaszkolnymi. Również w niewystarczającym stopniu rady rodziców korzystały ze swoich ustawowych kompetencji, a gromadzone środki nie zawsze były przeznaczane na działalność dydaktyczną i wychowawczą szkoły.

NIK pozytywnie ocenia, że w kontrolowanych szkołach, poza jedną, zasięgnięto opinii rady rodziców w toku ustalania przez dyrektora szkoły oceny dorobku zawodowego nauczycieli.

W połowie kontrolowanych szkół organizacje, których celem statutowym była działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form aktywności szkoły, nie prowadziły swojej działalności lub prowadziły ją w ograniczonym zakresie. Powodem takiego stanu był m.in. brak osób chętnych lub kompetentnych do podjęcia takiej działalności.

Szkoły diagnozowały problemy wychowawcze oraz prowadziły ewaluację lub monitoring prawidłowości kształtowania postaw uczniów i respektowania przez nich norm społecznych. Wielostronne działania wychowawcze i profilaktyczne podejmowane przez szkoły, przynosiły poprawę postaw i zachowań oraz bezpieczeństwa uczniów w szkole. Wśród uczniów zdarzały się jednak przejawy agresji oraz przypadki wzrostu zachowań patologicznych z ich udziałem poza szkołą.

Dodatkowo, skuteczność stosowanych metod wychowawczych nie zawsze znajdowała potwierdzenie w wynikach klasyfikacji uczniów na koniec poszczególnych lat szkolnych. Wyniki w co dziesiątej kontrolowanej szkole uległy pogorszeniu zarówno w przypadku ocen zachowania, jak i efektów kształcenia.

Środki gromadzone przez radę rodziców, mimo że powinny być przeznaczone na wspieranie działalności dydaktyczno-wychowawczej, w co drugiej kontrolowanej szkole przeznaczone były również na remonty pomieszczeń i urządzeń szkolnych oraz zakup wyposażenia. Należy zauważyć, że wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne jest obowiązkiem organu prowadzącego szkołę.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Szkoły diagnozowały problemy wychowawcze oraz prowadziły ewaluację wewnętrzną lub stały monitoring dotyczący prawidłowości kształtowania postaw uczniów i respektowania przez nich norm społecznych. Prowadzone przez szkoły oddziaływania wychowawcze były zgodne z ujętymi w programach wychowawczym i profilaktyki. Przyjęte w programach cele i sposoby ich realizacji były adekwatne do występujących problemów wychowawczych. [str. 34–36]

Osiągnięcie zakładanych celów mimo niepełnej skuteczności stosowanych metod wychowawczych

Uczniowie oraz ich rodzice byli zapoznawani na początku każdego roku szkolnego z wewnątrzszkolnym systemem oceniania zachowania, jakkolwiek nie wszyscy wychowawcy klas należycie udokumentowali ten fakt, co miało miejsce w pięciu kontrolowanych jednostkach. [str. 44]

Podejmowane przez szkoły działania w obszarze wychowania przynosiły na ogół zakładane efekty, a realizowane programy wychowawcze i profilaktyki korzystnie oddziaływały na uczniów i w ocenie rodziców zapobiegały niepożądanym zachowaniom. Jednakże skuteczność stosowanych metod wychowawczych nie zawsze znajdowała potwierdzenie w wynikach klasyfikacji uczniów na koniec poszczególnych lat szkolnych, które niekiedy ulegały pogorszeniu zarówno w przypadku ocen z zachowania, jak i efektów kształcenia. Ponadto zdarzały się przypadki przejawów agresji i negatywnych zjawisk wśród uczniów w szkole oraz wzrostu zdarzeń patologicznych z udziałem uczniów poza nią, w formie agresji i przemocy wobec innych, używania środków odurzających, kradzieży i wandalizmu, odnotowane przez lokalną Policję. [str. 36–37]

Współpraca szkół z rodzicami w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej w kontrolowanych szkołach była ograniczona oraz występowały w niej nieprawidłowości.

Ograniczona współpraca szkoły z rodzicami i środowiskiem lokalnym w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej

W 10 na 20 kontrolowanych jednostek nie stworzono warunków dla działania organizacji, w szczególności harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły ze względu m.in. na brak osób chętnych lub kompetentnych do podjęcia takiej działalności. W konsekwencji, najczęściej w ww. szkołach nie prowadzono współpracy z instytucjami i organizacjami pozaszkolnymi lub współpraca ta była bardzo ograniczona. [str. 27–30]

Szkoły, podejmując działania w zakresie tworzenia warunków do realizacji działalności wychowawczej oraz prowadząc współpracę m.in. z radą rodziców, oraz instytucjami lokalnymi w zakresie realizowanych oddziaływań wychowawczych, jednocześnie ograniczały uprawnienia rady rodziców wynikające z przepisów prawa. Szkoły nie korzystały również z możliwości współpracy z radą rodziców w pracach zespołu powypadkowego, w którego skład można było powołać przedstawiciela rady (w siedmiu kontrolowanych szkołach). Ponadto wystąpiły przypadki niezgodnego z prawem wyboru rady rodziców (niedochowania obowiązku tajności głosowania w dwóch szkołach) i jej funkcjonowania, współpracy z nią o charakterze okazjonalnym i niedostatecznie udokumentowanej. [str. 16, 21–26]

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

W trakcie kontroli stwierdzono ponadto nieprawidłowości, dotyczące m.in.:

- sprzecznych z ustawą o systemie oświaty zapisów w statutach szkół i regulaminach rad rodziców, prowadzących m.in. do ograniczenia kompetencji rady rodziców i błędów w przyjętym trybie przeprowadzania wyborów do niej (w pięciu szkołach), [str. 16–18]
- nieprzestrzegania przez dyrektorów szkół obowiązku zasięgnięcia opinii rady rodziców w sprawie przeprowadzanych ocen dorobku zawodowego nauczycieli za okres odbywania przez nich stażu, w procesie ubiegania się o kolejny stopień awansu zawodowego (w jednej szkole), [str. 21]
- niezgadniania z radą rodziców, radą szkoły, również z radą pedagogiczną warunków działalności na terenie szkoły stowarzyszeń i organizacji pozaszkolnych, których celem statutowym jest działalność wychowawcza (w czterech szkołach), [str. 22]
- nieprawidłowego przedkładania do zaopiniowania radzie rodziców planów finansowych szkoły na poszczególne lata budżetowe (w sześciu szkołach), [str. 22–23]
- niezasięgnięcia opinii rady rodziców przy ustalaniu dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych w danym roku szkolnym (w dwóch szkołach), [str. 25]
- nieprawidłowego zastosowania procedury uchwalania programu wychowawczego i profilaktyki przez przyjęcie ich do realizacji jedynie uchwałą rady pedagogicznej bez uchwały rady rodziców (w jednej szkole). [str. 32]

Niewystarczająca aktywność rady rodziców w zakresie kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki

Działające w szkołach rady rodziców w sposób niewystarczający wykorzystywały swoje ustawowe uprawnienia do kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki. Nie wszystkie kontrolowane szkoły¹⁸ posiadały na każdy rok szkolny objęty kontrolą (2014/2015–2016/2017) program wychowawczy i profilaktyki, uchwalane corocznie przez radę rodziców lub ustalone przez dyrektora szkoły w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny, mimo takiego obowiązku określonego w art. 54 ust. 2 pkt 1 i ust. 4 ustawy o systemie oświaty. Dysponowały jedynie niesformalizowanymi opracowaniami w ww. zakresie lub wieloletnimi programami wychowawczo-profilaktycznymi. Zdarzały się również przypadki programów prawidłowo uchwalanych corocznie przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną, ale przyjmowane one były od kilku lat w niezmienionej formie i treści, co miało miejsce w dwóch kontrolowanych jednostkach. Dopiero rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii¹⁹ wymusiło aktualizację programów wprowadzając do nich nowe treści, w tym dotyczące m.in. problematyki informacyjnej i profilaktycznej przeciwdziałającej narkomanii. Jednakże, pomimo

¹⁸ Dziewięć z dwudziestu kontrolowanych szkół nie posiadało prawidłowo przyjętych programów.

¹⁹ Dz. U. poz. 1249, dalej: rozporządzeniem w sprawie przeciwdziałania narkomanii.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

półrocznego okresu dostosowawczego, tylko 14 z 20 kontrolowanych szkół terminowo wywiązało się z obowiązku dostosowania programów wychowawczego i profilaktyki do wymogów tego rozporządzenia, a dwie kolejne uczyniły to z opóźnieniem. [str. 30–34]

W przyjętych i realizowanych programach w połowie szkół nie określono mierników skuteczności i wydajności, umożliwiających ocenę stopnia osiągnięcia celów, efektywności, skuteczności oraz trwałości podejmowanych działań w ramach poszczególnych programów. [str. 33–34]

Realizowane przez szkoły programy wychowawczy i profilaktyki, dotyczące całej społeczności szkolnej, wyznaczały zadania uczniom, nauczycielom, wychowawcom, pedagogowi szkolnemu i rodzicom. Zawierały treści wychowawcze kształtujące u uczniów postawy sprzyjające dalszemu rozwojowi indywidualnemu, społecznemu, patriotycznemu. Wskazywały też na mechanizmy współpracy szkoły z rodzicami uczniów oraz instytucjami lokalnymi. Realizowane programy profilaktyki miały na celu m.in.: rozwijanie zainteresowań uczniów, przeciwdziałanie niepowodzeniom w nauce, zapewnienie bezpieczeństwa w szkole oraz zapobieganie uzależnieniom uczniów. Realizacja tych programów wspierana była przez rodziców i organizacje pozaszkolne prowadzące pracę wychowawczą wśród dzieci i młodzieży. Prowadzone przez nich przedsięwzięcia dostępne były dla wszystkich zainteresowanych uczniów. [str. 29–30, 37–39]

Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez NIK w kontrolowanych szkołach wskazują, że rodzice powszechnie akceptują działania wychowawcze i profilaktyczne szkoły, i w większości uznają je za wystarczające w aspekcie rozwiązywania i zapobiegania problemom wychowawczym. Zdaniem 54,1% rodziców uczniów szkoła, do której chodzi jego dziecko, bardzo dobrze realizuje swoje działania wychowawcze. Tylko 4,8% rodziców uznało, że realizuje swoje działania wychowawcze w sposób niewystarczający. [str. 41–42]

Rodzice powszechnie akceptują działania wychowawcze i profilaktyczne szkoły

Ponadto, badania ankietowe wskazują, że:

- informacja o działalności prowadzonej w szkole przez radę rodziców, czerpana głównie od dyrektora szkoły i wychowawcy klasy, nie dociera do co czwartego rodzica;
- rodzice w zdecydowanej większości (87,7%) są świadomi swojej odpowiedzialności, że to na nich spoczywa główny ciężar wychowania ucznia;
- uczniowie z kolei postrzegają radę rodziców jako ciało, które powinno w szczególności wspierać szkołę w organizacji wycieczek szkolnych (69,1%) oraz organizacji imprez i zawodów ogólnoszkolnych (58,5%). [str. 42]

Rodzice są świadomi, że to na nich spoczywa ciężar odpowiedzialności wychowania ucznia

Wśród wartości wychowawczych, które należałoby w szkole ich dziecka zdecydowanie wzmocnić, prawie połowa rodziców (49,2%) wskazała na poszanowanie wartości i godności ludzkiej, a co trzeci rodzic podał sprawiedliwość (35,7%) i uczciwość (35%). Dokładnie tak samo sądzą uczniowie, w większości lubiący chodzić do swojej szkoły (77,9%), którzy wymienili te same wartości: sprawiedliwość (60,3%), poszanowanie wartości

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

i godności ludzkiej (50,8%) oraz uczciwość (50,4%) uznając je za najważniejsze oraz te, których wdrażanie należałoby w ich szkole zdecydowanie poszerzyć. [str. 42-43]

W przypadku działań, które wymagają zdecydowanego wzmocnienia w realizowanym przez szkołę programie profilaktyki ankietowani rodzice wymienili: przeciwdziałanie różnym formom agresji (38,1%), przedstawianie sposobów przeciwstawiania się presji rówieśniczej (36,7%) oraz kształtowanie osobowości ucznia zagrożonego wpływem środowiska (25%). [str. 43]

Zadowolenie z działalności rady rodziców w szkołach wyraziło 81,4% ankietowanych rodziców oraz 86,8% uczniów. [str. 41]

Wydatkowanie środków z funduszu rady rodziców

Zgodnie z przepisami ustawy o systemie oświaty, środki finansowe gromadzone przez radę rodziców mogły być przeznaczone wyłącznie na wspieranie działalności statutowej szkoły, tj. powinny być zgodne z celami i zadaniami szkoły. Ze środków tych można więc było: dofinansować imprezy dla uczniów organizowane przez szkołę, zakup nagród, dofinansować organizację różnych konkursów, olimpiad i zawodów oraz wyjazdów na nie. Kontrola wykazała jednak, że w połowie kontrolowanych szkół ze środków funduszu rady rodziców finansowano m.in.: remont płotu, szatni, sanitariatów, malowanie, wymianę drzwi w salach lekcyjnych, zakup mebli szkolnych, komputerów i tablic interaktywnych, zakup usług i materiałów bieżących (naprawy i konserwacje, papier ksero, środki czystości itp.). W ten sposób rady rodziców wyręczały organ prowadzący szkołę w realizacji jego zadań dotyczących zapewnienia warunków działania szkoły i jej wyposażenia w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania i wychowania. [str. 19-21]

4. WNIOSKI

Wyniki kontroli wskazują na potrzebę podjęcia stosownych działań przez Ministra Edukacji Narodowej oraz dyrektorów szkół i placówek, którzy zdaniem NIK powinni odpowiednio:

- 1) podjąć działania informacyjne, skierowane do rodziców uczniów, dotyczące kompetencji rad rodziców oraz wskazania na co mogą być wydatkowane środki z funduszu rady rodziców; Minister Edukacji
Narodowej
 - 2) w kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa, w ramach zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego, polecić kuratorom oświaty objęcie nadzorem proces opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach i placówkach;
-
- 1) opracowywać corocznie programy wychowawczo-profilaktyczne, dostosowane do aktualnych potrzeb rozwojowych uczniów oraz zgodne z wymaganiami określonymi w przepisach prawa; Dyrektorzy szkół
i placówek
 - 2) określać w przyjmowanych i realizowanych programach wychowawczo-profilaktycznych, mierniki skuteczności i wydajności, umożliwiające ocenę stopnia osiągnięcia celów, efektywności, skuteczności oraz trwałości podejmowanych działań;
 - 3) zapewnić realizację ustawowych kompetencji rady rodziców dotyczących m.in.: zasięgania opinii w sprawie planów finansowych szkoły, ustalania ocen dorobku zawodowego nauczycieli starających się o nadanie kolejnego stopnia awansu zawodowego, wyznaczania dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych i uzgadniania warunków działalności na terenie szkoły m.in. stowarzyszeń i innych organizacji o charakterze wychowawczym.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Współpraca szkoły z rodzicami i środowiskiem lokalnym w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej

Radę szkoły powołano tylko w jednej spośród 20 kontrolowanych szkół

5.1.1. Współpraca szkoły z radą szkoły i radą rodziców

W badanym okresie rolę i zadania społecznych organów szkoły, w tym rady szkoły i rady rodziców regulowała ustawa o systemie oświaty. Od dnia 1 września 2017 r. są one określone w Prawie oświatowym. Powołanie rady szkoły jest fakultatywne, a rady rodziców obligatoryjne.

Radę szkoły powołano tylko w jednej spośród 20 kontrolowanych szkół²⁰. W pozostałych szkołach uprawnieni wnioskodawcy nie składali wniosków w tej sprawie do dyrektorów szkół, którzy sami również nie widzieli potrzeby tworzenia takiej rady. W przypadku szkoły, w której rada szkoły została powołana nie określono jednak w statucie szkoły trybu wyboru członków rady szkoły, do czego zobowiązywał art. 51 ust. 3 ustawy o systemie oświaty. Ponadto, wystąpiła niezgodność regulaminu rady szkoły z ustawą o systemie oświaty w zakresie dopuszczenia przedstawicieli uczniów szkoły podstawowej do jej składu, co było niezgodne z art. 51 ust. 1a ustawy o systemie oświaty.

We wszystkich kontrolowanych szkołach powołana została i funkcjonowała rada rodziców. Przeprowadzona analiza składu personalnego wyłonionych rad rodziców w kontrolowanych szkołach wskazuje na niezależność w stosunku do rady pedagogicznej oraz dyrektora szkoły (np. zatrudnienie w szkole, dostarczanie towarów lub usług dla szkoły).

Stwierdzone nieprawidłowości w zakresie powołania i funkcjonowania rad rodziców w kontrolowanych szkołach polegały na:

- niedochowaniu obowiązku tajności głosowania podczas przeprowadzania wyborów przedstawicieli do rady rodziców, tj. naruszeniu zasad określonych w ustawie o systemie oświaty (w dwóch kontrolowanych jednostkach);

Przykłady

W Zespole Szkół w Nowym Dworze wybory przeprowadzono zgodnie z regulaminem rady rodziców, w którym określono, że odbywają się one w głosowaniu jawnym – wbrew ustawie o systemie oświaty – o czym nie miał świadomości dyrektor szkoły, na którym ciąży obowiązek nadzoru nad legalnością wszelkich działań podejmowanych w szkole.

Z wyjaśnień podanych przez wychowawców Zespołu Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, którzy prowadzili pierwsze zebranie rodziców uczniów poszczególnych klas Zespołu w roku szkolnym 2016/2017 wynika, że zastosowany tryb jawny wyborów wynikał z woli rodziców, ponieważ do rady oddziałowej kandydowały te same osoby, które sprawowały te funkcje w poprzednim roku szkolnym.

- ograniczeniu w statucie jednej ze szkół kompetencji rady rodziców;

²⁰ Była to Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przykład

Statut Szkoły Podstawowej nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży ograniczał kompetencje rady rodziców jedynie do opiniowania szkolnych programów: wychowawczego i profilaktyki. Według wyjaśnień dyrektora szkoły, ograniczający kompetencje rady rodziców zapis wynikał z omyłki pisarskiej.

- nieprawidłowym funkcjonowaniu rady rodziców dwóch kontrolowanych jednostek, polegającym na: podejmowaniu uchwał bez wymaganego quorum, braku wyborów przedstawicieli rad oddziałowych do rady rodziców, sprzeczności regulaminu rady rodziców z ustawą o systemie oświaty w zakresie kadencji zarządu rady rodziców i komisji rewizyjnej rady;

Przykłady

W Zespole Szkół Samorządowych w Zabelu rodzice uczniów nie wybrali przedstawicieli rad oddziałowych do rady rodziców (w posiedzeniach rady rodziców niejednokrotnie udział brały całe rady oddziałowe). W skład prezydium rady rodziców wchodziły dwie osoby, które nie były przedstawicielami żadnej z rad oddziałowych. Niejednokrotnie podejmowane uchwały np. w sprawach: programów wychowawczych, profilaktyki, ustalenia wysokości składki na fundusz rodziców i zaopiniowania planu finansowego szkoły podejmowano bez wymaganej liczby osób obecnych.

Regulamin rady rodziców Zespołu Szkół Sportowych w Lubinie określał, iż kadencja Zarządu rady rodziców i Komisji Rewizyjnej rady trwa do zakończenia pobierania nauki przez dziecko członka Zarządu lub Komisji Rewizyjnej rady rodziców. Pozwalał na pełnienie danemu rodzicowi funkcji w Zarządzie lub Komisji Rady Rodziców przez wiele lat, podczas gdy ustawa o systemie oświaty nie gwarantuje mu corocznego wyboru przeprowadzanego w tajnym głosowaniu, którego wyników nie sposób przewidzieć.

- braku ustaleń w regulaminie jednej rady rodziców dotyczących trybu przeprowadzania wyborów do rad oddziałowych, do czego zobowiązywał art. 53 ust. 4 pkt 2 ustawy o systemie oświaty;

Przykład

Regulamin rady rodziców VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, uchwalony 15 października 2007 r., nie określał szczegółowego trybu przeprowadzania wyborów do rad oddziałowych, co było niezgodne z art. 53 ust. 4 pkt. 2. Dyrektor wyjaśnił, że szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do tych rad określony jest w załączniku do uchwały rady rodziców z dnia 19 czerwca 2007 r. *który był traktowany jako załącznik do regulaminu rady rodziców. Załącznik ten obowiązywał w kolejnych latach bez podejmowania w tym zakresie uchwał przez radę rodziców każdego roku.* Wskazaną w wyjaśnieniach uchwałą rady rodziców z dnia 19 czerwca 2007 r. faktycznie ustalony został tryb przeprowadzenia wyborów do *nowej rady rodziców*, które miały nastąpić do 31 października 2007 r. (w związku z nowelizacją ustawy o systemie oświaty z dnia 11 kwietnia 2007 r.²¹). Regulamin rady rodziców z dnia 15 października 2007 r. nie odwołuje się do treści ww. uchwały.

²¹ Ustawa z dnia 11 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 80, poz. 542).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- niezgodności regulaminów rad rodziców w dwóch szkołach z przepisami ustawy o systemie oświaty w zakresie kadencji członków rady;

Przykłady

Regulamin rady rodziców Szkoły Podstawowej nr 42 w Katowicach stanowił, że kadencja rady trwa dwa lata. W konsekwencji takiego uregulowania, w okresie objętym kontrolą, działająca w Szkole rada rodziców była wybierana na dwuletnią kadencję (kadencja na lata szkolne: 2013/2014–2014/2015 i 2015/2016–2016/2017). Było to niezgodne z art. 53 ust. 3 ustawy o systemie oświaty, według którego wybory przeprowadza się w każdym roku szkolnym. Dyrektor Szkoły wyjaśniła, że zgodnie z regulaminem, Prezydium rady rodziców było wybierane imiennie na czas trwania kadencji, co dwa lata, natomiast rodzice (...) wchodzący w skład rady rodziców mogą się zmieniać gdyż z założenia na zebraniach rady rodziców ma być obecny przynajmniej jeden przedstawiciel rady oddziałowej (ustalany przez radę oddziałową pomiędzy sobą).

Regulamin rady rodziców Zespół Szkół Sportowych w Lubinie określał, iż kadencja Zarządu Rady Rodziców i Komisji Rewizyjnej Rady trwa do zakończenia pobierania nauki przez dziecko członka zarządu lub komisji. Jest to niezgodne z przepisem art. 53 ustawy o systemie oświaty, gdyż pozwala na pełnienie danemu rodzicowi funkcji w Zarządzie lub Komisji Rady Rodziców przez wiele lat, podczas gdy ustawa nie gwarantuje mu corocznego wyboru przeprowadzanego w tajnym głosowaniu, którego wyników nie sposób przewidzieć. Dyrektor Zespołu wyjaśniła, iż w jej ocenie w regulaminie nie określono jednoznacznie kadencji tej Rady, Zarządu oraz jej Komisji Rewizyjnej. Natomiast w latach 2014–2015–2015/2016 członkowie Zarządu Rady Rodziców, przez okres swojej kadencji, byli na początku każdego roku szkolnego wybierani na członków rad klasowych i delegowani do rady rodziców.

Wyniki przeprowadzonych wśród rodziców badań ankietowych potwierdzają, że w zdecydowanej większości (86,7%), przy wyborze przedstawicieli do rady rodziców w szkołach, dochowano tajności głosowania.

Wszystkie kontrolowane szkoły gromadziły i archiwizowały dokumentację wytworzoną przez radę rodziców, która przechowywana była najczęściej w sekretariacie lub gabinecie dyrektora szkoły, a w przypadku dokumentacji tzw. bieżącej u osób funkcyjnych w radzie rodziców (przewodniczący, sekretarz, skarbnik). Zdarzyły się jednak przypadki, gdy wytworzona przez radę rodziców dokumentacja jej działalności była niekompletna [*Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach*²², *VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku*²³].

W każdej z kontrolowanych szkół rada rodziców gromadziła środki finansowe pochodzące ze składek rodziców oraz darowizn od osób fizycznych i prawnych na koncie bankowym. W pięciu z 20 kontrolowanych szkół w roku szkolnym 2015/2016 z funduszu rady rodziców wypłacone były wynagrodzenia za prowadzenie jego obsługi finansowo-księgowej

Środki funduszu rady rodziców to nie tylko składki zgromadzone od rodziców

²² Braki dotyczyły m.in.: planów i sprawozdań, list obecności i protokołów z zebrań oraz dokumentów finansowych, tj. takich, których prowadzenie przewidywał regulamin rady rodziców.

²³ Szkoła nie dysponowała protokołami z zebrań rady rodziców, które odbyły się w okresie objętym kontrolą, z wyjątkiem pierwszych w danym roku, na których wybierane było Prezydium rady rodziców oraz Komisja Rewizyjna.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

[VIII Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Białymstoku – 5100 zł, Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie – 6840 zł, Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu – 2622 zł, Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy – 3240 zł, Zespół Szkół Sportowych w Lubinie – 1500 zł].

W objętych kontrolą latach szkolnych 2014/2015–2016/2017 w dwóch z 20 kontrolowanych szkół zgromadzone przez radę rodziców fundusze pozyskane były wyłącznie z dobrowolnych składek rodziców, bez ustalania wysokości składki. W pozostałych 18 jednostkach określono wysokość składek na fundusz rady rodziców. Minimalna roczna wysokość składki wyniosła 20 zł [Zespół Szkół Samorządowych w Zabielu], a maksymalna w wysokości 100 zł [Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich]. Najczęściej uchwalana była składka w wysokości 50 zł rocznie (pięć szkół). W 13 kontrolowanych szkołach przewidziano zniżki w przypadku uczęszczania do szkoły więcej niż jednego dziecka z rodziny. Polegały one na pobieraniu wpłaty tylko za pierwsze dziecko (cztery szkoły) lub na obniżeniu składki rocznej na drugie i kolejne dziecko w rodzinie (dziewięć szkół).

Pośród innych źródeł funduszu rady rodziców w kontrolowanych szkołach można wymienić m.in.: prowizje od ubezpieczycieli i fotografa za zdjęcia, zysk z biesiady szkolnej, sprzedaży makulatury i wyrobów własnych (babczek, palm, pączków, itp.) oraz wpłaty celowe/darowizny od osób fizycznych i prawnych np. Caritas (na organizacje festynów i dożywianie dzieci).

Gromadzone przez radę rodziców fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł, zgodnie z art. 54 ust. 8 ustawy o systemie oświaty, który pozwalał radzie rodziców na gromadzenie funduszy, winny być wydatkowane na wspieranie działalności statutowej szkoły. Analiza wydatków funduszu rady rodziców, przeprowadzona przez NIK we wszystkich kontrolowanych szkołach za rok szkolny 2015/2016 wskazuje, że nie wszystkie wydatki da się zakwalifikować jako wspierające działalność statutową szkoły. Nie należały do nich remonty pomieszczeń i urządzeń szkolnych oraz zakupy dotyczące wyposażenia szkoły, gdyż według art. 5 ust. 7 pkt 2 i 4 ustawy o systemie oświaty, wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie, a także wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania i programów wychowawczych to zadanie organu prowadzącego szkołę. Należy bowiem zauważyć, że rada rodziców choć ma prawo do wydawania zgromadzonych przez siebie środków finansowych zgodnie z własną wolą, to jednakże jako organ wewnętrzny szkoły, a nie odrębny podmiot, gromadzone przez siebie środki może przeznaczać tylko na wspieranie działalności statutowej (art. 54 ust. 4 ustawy o systemie oświaty i art. 84 ust. 6 Prawa oświatowego).

Nie wszystkie wydatki z funduszu rady rodziców były przeznaczone na wspieranie działalności statutowej szkoły

W badanym roku szkolnym 2015/2016 we wszystkich kontrolowanych szkołach wydatki poniesiono m.in. na:

- organizację uroczystości szkolnych tj. ślubowania pierwszoklasistów, Dzień Edukacji Narodowej, Dzień Dziecka, zabawa choinkowa, jubileusz szkoły, związanych z patronem szkoły i inne (w tym: wypożyczenie

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- zakup nagród i wyróżnień dla uczniów za ich osiągnięcia naukowe, sportowe i artystyczne (statuetki, puchary, książki, dyplomy, listy gratulacyjne, medale, nagrody rzeczowe itp.);
 - pomoc finansową i materialną dla uczniów w trudnej sytuacji bytowej (zakup obiadów, podręczników, dofinansowanie wycieczek szkolnych, obozów itp.);
 - zakup materiałów i usług bieżących (naprawa sprzętu radiowo-telewizyjnego i drukarki, zakup informatorów reklamujących szkołę, wydatki administracyjno-biurowe, artykuły biurowe, tablica korkowa, papier ksero, wyposażenie apteczek, zakup flag narodowych, materiałów dekoracyjnych, opłaty bankowe i pocztowe, gry i materiały świetlicowe).
- Ponadto, wydatki z funduszu rady rodziców w niektórych szkołach były przeznaczone na:

- remonty pomieszczeń i urządzeń szkolnych;

Przykłady

Remont płotu – 12 546 zł [*Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich*], zakup materiałów do remontu pomieszczeń szkolnych i wyposażenia – 2211 zł [*II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach*], zakup materiałów do remontu pomieszczeń szkolnych i wyposażenia – 2100 zł [*Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży*], remont szatni, założenie blokad na okna, osłon na grzejniki, zakup wykładziny i malowanie sali – 4688 zł [*I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy*], remont szatni i osłony na grzejniki – 9820 zł + założenie blokad na okna – 1206 zł [*Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu*], wymiana drzwi w salach lekcyjnych – 5600 zł [*VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku*].

- zakupy wyposażenia;

Przykłady

Krzesła i stoliki szkolne – 1660 zł, urządzenie wielofunkcyjne (kopiarka) – 2316 zł, piłki sportowe – 500 zł [*Zespół Szkół w Nowym Dworze*], pomoce dydaktyczne i materiały do świetlicy szkolnej oraz meble szkolne [*Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży*], zakup szafek ubraniowych – 8526 zł, zakup rolet i firanek do sal lekcyjnych oraz żaluzji – 1499 zł + komputery – 2429 zł [*Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich*], zakup szafek ubraniowych – 1747 zł, rolety do pokoju nauczania początkowego – 1163 zł [*Zespół Szkół w Mszanie*], radioodtwarzacze do nauki języków obcych – 1028 zł [*II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach*], myszki komputerowe, laptop z oprogramowaniem – 1935 zł + zakup i montaż rolet – 1423 zł, zakup ławeczek korytarzowych, słupków do siatkówki, urządzeń monitoringu – 3702 zł [*Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy*], zakup mebli szkolnych, sprzętu i materiałów dydaktycznych – 4004 zł, sprzęt multimedialny – 840 zł, sprzęt sportowy – 3884 zł [*I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy*].

- inne.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Przykłady

wydatki na promocje szkoły (film, ulotki, banery, album) – 4120 zł [*I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy*] oraz 1285 zł [*II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach*], strój króla patrona szkoły – 4214 zł [*VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku*].

Infografika nr 1

Obrót środkami funduszu rady rodziców stwierdzony w kontrolowanych szkołach

Źródło: Opracowanie własne NIK.

Tylko w jednej z kontrolowanych szkół [*Zespół Szkół w Nowym Dworze*] nie dopełniono ustawowego obowiązku zasięgnięcia opinii rady rodziców w toku ustalania przez dyrektora szkoły pięciu ocen dorobku zawodowego nauczycieli za okres odbywania przez nich stażu w procesie ubiegania się o kolejny stopień awansu zawodowego, co było niezgodne z art. 9c ust. 6 pkt 1 i 2 Karty Nauczyciela. W przypadku pozostałych 164 ocen ustalonych nauczycielom przez dyrektorów kontrolowanych szkół, rady rodziców 14 razy nie skorzystały z przysługującego im prawa wydania swojej opinii, a trzykrotnie została ona wydana po przysługującym w tej sprawie 14-dniowym terminie.

W żadnej ze szkół rady rodziców nie skorzystały z prawa wnioskowania o przeprowadzenie oceny pracy nauczyciela.

W siedmiu odbytych w okresie objętym kontrolą konkursach na stanowisko dyrektora szkoły, rady rodziców tych szkół każdorazowo skorzystały z przysługującego im uprawnienia, delegując swoich przedstawicieli do komisji konkursowej.

Rady rodziców nie chcą oceniać nauczycieli

Mała aktywność szkół w stwarzaniu warunków do podjęcia na terenie szkoły działalności przez stowarzyszenia oraz inne organizacje, wspierające działalność wychowawczą szkoły

Jednym z obowiązków dyrektora szkoły, wynikającym z art. 39 ust. 1 pkt 9 ustawy o systemie oświaty, było stwarzanie warunków do działania w szkole: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły. W 10 kontrolowanych jednostkach nie stworzono warunków do takiego działania. Brak aktywności na tym polu w szkole tłumaczono faktem zaangażowania uczniów w działalność na terenie swoich miejscowości oraz brakiem zgłoszeń od ww. jednostek do prowadzenia działalności wychowawczej na terenie szkoły.

Podjęcie działalności w szkole przez stowarzyszenie lub inną organizację wymagało, zgodnie z art. 56 ust. 2 ustawy o systemie oświaty, uzyskania zgody dyrektora szkoły lub placówki, wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły i rady rodziców. Powyższego obowiązku, głównie z powodu braku świadomości o jego istnieniu, nie dopełniono w czterech kontrolowanych jednostkach: [*Zespół Szkół w Nowym Dworze, Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie, Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie, Zespół Szkół w Kowalach Pańskich*]. W kontrolowanych szkołach swoją działalność wychowawczą prowadziły m.in.: organizacje harcerskie, Ochotnicza Straż Pożarna, Caritas, Polski Czerwony Krzyż, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Uczniowskie Kluby Sportowe, Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych, regionalne związki piłki koszykowej i piłki ręcznej, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich, Stowarzyszenie Elektryków Polskich oraz organizacje o zasięgu lokalnym, w tym: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Jastkowskiej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Inicjatyw Lokalnych i Oświatowych „Cogito”, Fundacja Kultury Chrześcijańskiej „Artos”, Fundacja 5 Medium²⁴, Towarzystwo Nowa Kuźnia Środowiskowa²⁵, Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN²⁶, Uniwersytet Dziecięcy Unikids²⁷.

Błędy w procedurze opiniowania przez radę rodziców projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły

Jedną z kompetencji ustawowo przypisanych radzie rodziców (art. 54 ust. 2 pkt 3 ustawy o systemie oświaty) jest opiniowanie projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły do organu prowadzącego. W prawie co trzeciej kontrolowanej szkole dochodziło do uchybień i nieprawidłowości polegających na przeoczeniu tego obowiązku [*Zespół Szkół w Nowym Dworze*], bądź nie dochowaniu właściwego terminu jego przedłożenia i w konsekwencji opiniowaniu przez radę rodziców dokumentu, którego nie można było nazwać planem finansowym szkoły, o którym mowa w art. 248 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych²⁸ [*VIII Liceum*

²⁴ Lubelska organizacja pozarządowa, zajmująca się edukacją skoncentrowaną na upowszechnianiu tzw. „nowych mediów” w procesie edukacyjnym.

²⁵ Organizacja zajmująca się m.in. zapobieganiem patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem uzależnień i przemocy.

²⁶ Instytucja kultury wpisana do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Gminę Lublin prowadziła zajęcia artystyczno-literackie.

²⁷ Organizacja prowadząca dla dzieci wykłady naukowe.

²⁸ Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, ze zm.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Ogólnokształcące w Białymstoku, Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach, Zespół Szkół w Mszanie, Zespół Szkół w Kowalach Pańskich, Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu].

Powodem stwierdzonych nieprawidłowości było błędne uznanie przez dyrektorów tych szkół, sporządzanych przez nich (na przełomie sierpnia i września) planistycznych materiałów pomocniczych, niezbędnych dla skonstruowania projektu uchwały budżetowej J.s.t., jako projektu planu finansowego szkoły, o którym mówi ustawa o finansach publicznych. Właściwy projekt planu finansowego szkoły, który należało przedłożyć do zaopiniowania radzie rodziców, mógł powstać dopiero po otrzymaniu informacji zawartych w projekcie uchwały budżetowej składanej do organu stanowiącego J.s.t. do 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy²⁹.

W latach szkolnych 2014/2015–2016/2017 żadna z kontrolowanych jednostek nie była zobowiązana do opracowania programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły, o których mowa w art. 34 ust. 2 ustawy o systemie oświaty, a które zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 2 należałoby przedłożyć radzie rodziców do zaopiniowania.

W latach szkolnych 2014/2015–2016/2017 kurator oświaty (KO) stwierdził 62 przypadki niespełnienia wymagań, skutkujących opracowaniem przez dyrektora szkoły programu i harmonogramu poprawy efektów wychowania, zgodnie z art. 34 ust. 2 ustawy o systemie oświaty [KO Białystok – 22, KO Poznań – 21, KO Wrocław – 11, KO Katowice – pięć, KO Lublin – trzy]. Polecenie poprawy efektywności wychowania dotyczyło 29 szkół podstawowych, 21 gimnazjów, sześciu liceów ogólnokształcących, czterech techników i dwóch zasadniczych szkół zawodowych.

Do najczęściej niespełnianych na poziomie podstawowym (w ww. szkołach) należały wymagania:

- 1) *szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji;*
- 2) *kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne;*
- 3) *zasady postępowania i współżycia w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły, rodziców;*
- 4) *uczniowie są aktywni;*
- 5) *nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych;*
- 6) *rodzice są partnerami szkoły lub placówki;*

w następujących obszarach:

- a) *w szkole lub placówce rozpoznaje się możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe, sposoby uczenia się oraz sytuację społeczną każdego ucznia;*

²⁹ Zarząd J.s.t. przekazuje podległym jednostkom informacje niezbędne do opracowania projektów ich planów finansowych dopiero w terminie siedmiu dni od dnia przekazania swojego projektu uchwały budżetowej organowi stanowiącemu J.s.t. (co ma miejsce do dnia 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy – art. 238 ust. 1 pkt 1 ustawy o finansach publicznych). Następnie jednostki opracowują swoje projekty planów finansowych w terminie 30 dni od dnia otrzymania informacji od zarządu J.s.t., nie później jednak niż do dnia 22 grudnia. Ten właśnie projekt planu finansowego winien być, zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 3 ustawy o systemie oświaty, przedłożony do zaopiniowania radzie rodziców przez dyrektora szkoły.

Informacje uzyskane
od pięciu Kuratorów
Oświaty w trybie art. 29
ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy
o NIK

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- b) w szkole lub placówce są prowadzone działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacji w odniesieniu do każdego ucznia;
- c) zasady postępowania i współżycia w szkole lub placówce są uzgodnione i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły, rodziców;
- d) nauczyciele stwarzają sytuacje, które zachęcają każdego ucznia do podejmowania różnorodnych aktywności. Uczniowie są zaangażowani w zajęcia prowadzone w szkole lub placówce i chętnie w nich uczestniczą.

Ustalenia wynikające z ewaluacji szkół objętych poleceniem z art. 34 ust. 2 ustawy o systemie oświaty wskazują m.in. na to, że:

- rozwiązania organizacyjne i działania wychowawcze nie przynoszą oczekiwanych efektów w zakresie przestrzegania zasad bezpieczeństwa i norm społecznego współżycia (wysoka skala agresji werbalnej, a nawet fizycznej wśród uczniów);
- oddziaływania wychowawcze i profilaktyczne w zakresie dyskryminacji nie są prowadzone w sposób, który gwarantuje kształtowanie postaw antydyskryminacyjnych wśród dzieci i młodzieży;
- słabością pracy pedagogicznej w szkołach jest często doraźny charakter wielu działań wychowawczych, brak pogłębionej analizy i oceny ich skuteczności oraz brak formułowania wniosków na podstawie których wprowadzane są zmiany i modyfikacje rozwiązań;
- rodzice i uczniowie nie mają poczucia współdecydowania o celach, kierunkach i rozwiązaniach dotyczących spraw wychowawczych. W ograniczonym, niewielkim zakresie angażują się w ten proces, niejednokrotnie nie są świadomi możliwości wpływania na zasady zachowania obowiązujące w szkole i sposoby ich wdrażania;
- szkoły w niewystarczającym zakresie pozyskują i wykorzystują opinie oraz propozycje rodziców i uczniów do wprowadzania zmian w działaniach wychowawczych;
- w szkołach brakuje systemowego, wspólnego wypracowania (przez nauczycieli, rodziców i uczniów) programów oddziaływań wychowawczych, sposobów wdrażania obowiązujących zasad i norm społecznego współżycia.

Ubiór ucznia elementem procesu jego wychowania

W żadnej z kontrolowanych szkół w badanym okresie nie wprowadzono obowiązku noszenia przez uczniów jednolitego stroju. Rady rodziców, ani inne ustawowo upoważnione podmioty, nie wniosowały o wprowadzenie takiego obowiązku, bądź jego zniesienie w przypadku trzech kontrolowanych szkół, w których taki obowiązek został wprowadzony wcześniej, tj. przed okresem objętym kontrolą NIK [*Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie, Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu*].

W pozostałych 17 kontrolowanych szkołach, choć obowiązywał tzw. strój dowolny, to jednak zasady ubierania się uczniów były niekiedy dosyć szczegółowo określone w statutach tych szkół. W opisach dotyczących stroju codziennego, dowolnego wskazywano m.in., że uczeń ma obowiązek dbać o estetykę codziennego ubioru, strój ma być stosowny do miejsca, w którym przebywa i warunków atmosferycznych, nie może naruszać zasad dobrego wychowania, winien być schludny i skromny, czysty i estetyczny. Niekiedy

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

doprecyzowywano wskazując, że strój codzienny to bluzka z płytkim dekoltem i zakrywająca biodra, bez niestosownych napisów i aplikacji, spodnie lub spódnica sięgająca nie więcej niż 10 cm nad kolano oraz bluzka lub bluza uszyta z nieprzeźroczystego materiału, zasłaniająca dekolt, brzuch, plecy i bieliznę.

W dniach uroczystości szkolnych (rozpoczęcie i zakończenie roku szkolnego, ogólnopolski sprawdzian/egzamin, rocznice świąt narodowych, święto szkoły, itp.) obowiązywał strój galowy, w którym najczęściej ustalano dla chłopców białą koszulę, granatowe lub czarne długie spodnie – za wyjątkiem spodni dresowych, a dla dziewczynek białą bluzkę, granatową lub czarną spódniczkę sięgającą nie więcej niż 10 cm nad kolano, białe lub ciemne stonowane rajstopy, lub białe podkolanówki (skarpetki), ewentualnie długie czarne lub granatowe spodnie za wyjątkiem spodni dresowych.

Wywiązywanie się z obowiązków ucznia, a więc także dotyczących schludnego wyglądu i stroju, stosownie do zapisów w statutach kontrolowanych szkół, uwzględniane było w ocenie klasyfikacyjnej z zachowania, gdyż z uwagi na niestosowny strój lub brak stroju galowego przewidziano punkty ujemne skutkujące obniżeniem oceny z zachowania, zgodnie z kryteriami określonymi w wewnątrzszkolnym systemie oceniania.

W przypadku pozostałych kompetencji rady rodziców, do których należało:

- opiniowanie projektu dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych w danym roku szkolnym (§ 5 ust. 1 i 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego³⁰), NIK stwierdziła nieprawidłowości w dwóch kontrolowanych jednostkach [*Zespół Szkół w Nowym Dworze*³¹, *VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku*³²];
- opiniowanie propozycji zajęć do wyboru przez ucznia z wychowania fizycznego (§ 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego³³), NIK zwróciła uwagę, że w czterech kontrolowanych jednostkach [*Zespół Szkół w Nowym Dworze*, *Zespół Szkół w Kowalach Pańskich*, *Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu*, *I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy*] nie skorzystano z możliwości realizowania zajęć z wychowania fizycznego w formie innej niż klasowo-lekcyjnej, tj. w formie zajęć

Pozostałe kompetencje rady rodziców

³⁰ Dz. U. Nr 46, poz. 432, ze zm.

³¹ Nieprawidłowość dotyczyła tylko roku szkolnego 2014/2015 i wynikała z braku doświadczenia w pierwszym roku zajmowania stanowiska dyrektora szkoły.

³² Niedopełnienie obowiązku zasięgania opinii rady rodziców dotyczyło całego okresu objętego kontrolą. W wyjaśnieniach podano, że opiniowanie odbywało się ustnie: „Rodzice byli informowani o propozycji dodatkowych dni wolnych podczas ogólnego zebrania na sali gimnastycznej we wrześniu każdego roku, rodzice mieli możliwość odniesienia się do tematu podczas spotkań z wychowawcami, następnie przedstawiciel rady klasowej rodziców informował dyrektora szkoły na zebraniu rady rodziców na powyższy temat. Propozycja dni wolnych umieszczana jest ponadto każdego roku na stronie internetowej szkoły w zakładce –życie szkoły.”

³³ Dz. U. Nr 175, poz. 1042.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

sportowych, zajęć sprawnościowo-zdrowotnych, zajęć tanecznych lub aktywnej turystyki (do wyboru przez uczniów), po uzgodnieniu tego z organem prowadzącym i po zaopiniowaniu przez radę pedagogiczną i radę rodziców;

- wnioskowanie, wspólnie z radą pedagogiczną i samorządem uczniowskim, o nadanie szkole lub placówce przez organ prowadzący imienia ustalono jeden taki przypadek [*Zespół Szkół w Kowalach Pańskich*], gdzie na podstawie § 1 ust. 4 załącznika nr 2 i § 1 ust. 3 załącznika nr 3 do rozporządzenia w sprawie ramowych statutów szkół rada rodziców wnioskuje o nadanie Szkole Podstawowej i Gimnazjum imienia Strażaków Polskich³⁴;
- uczestnictwo w pracach zespołu oceniającego, powołanego przez organ nadzoru pedagogicznego, rozpatrującego odwołanie nauczyciela i dyrektora szkoły od oceny jego pracy (§ 7 ust. 1 pkt 3 oraz § 10 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 grudnia 2016 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego³⁵) nie stwierdzono zdarzenia, które wymagałoby rozpatrzenia przez zespół oceniający;
- uczestnictwo w pracy komisji ustalającej roczną ocenę klasyfikacyjną zachowania w przypadku stwierdzenia, że ocena ta została ustalona niezgodnie z prawem (§ 19 ust. 7 pkt 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych³⁶) nie było potrzeby powoływania komisji do dokonywania ustaleń w tej sprawie;
- uczestnictwo w pracy zespołu powypadkowego, NIK zwróciła uwagę siedmiu kontrolowanym jednostkom [*Zespół Szkół w Nowym Dworze, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży, Zespół Szkół Samorządowych w Zabelu, Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie, Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie, Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu, Gimnazjum nr 1 im. Polskich Noblistów w Śremie*] na możliwość powoływania w skład zespołu powypadkowego przedstawiciela rady rodziców, do czego upoważnia dyrektora szkoły przepis § 43 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach³⁷. Zdaniem NIK, mimo iż nie jest to obligatoryjne, udział przedstawiciela rady rodziców w powoływaniach w razie potrzeby w zespołach powypadkowych mógłby mieć pozytywny wpływ na współpracę szkoły z rodzicami uczniów.

³⁴ W dniu 30 września 2016 r. Rada Gminy Kawęczyn podjęła uchwałę w sprawie nadania Szkole Podstawowej i Gimnazjum imienia Strażaków Polskich.

³⁵ Dz. U. poz. 2035 – weszło w życie 1 stycznia 2017 r. – do tego czasu obowiązywały przepisy odpowiednio: § 6 ust. 1 pkt 3 i § 9 ust. 1 pkt 3 poprzedniego rozporządzenia MEN pod tym samym tytułem z dnia 21 grudnia 2012 r. (Dz. U. poz. 1538).

³⁶ Dz. U. poz. 843, ze zm.

³⁷ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.

5.1.2. Współpraca szkoły ze środowiskiem lokalnym w realizacji zadań wychowawczych

Na terenie 10 z 20 kontrolowanych szkół³⁸ organizacje, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły, nie prowadziły swojej działalności lub prowadziły ją w ograniczonym zakresie. Warunki dla działania takich organizacji, w szczególności harcerskich, tworzył – stosownie do art. 39 ust. 1 pkt 9 ustawy o systemie oświaty – dyrektor szkoły.

Nieobecność działalności organizacji młodzieżowych na terenie szkoły była tłumaczona brakiem chętnych do podjęcia działalności, brakiem wyspecjalizowanej kadry, trudnościami lokalowymi, brakiem potrzeb w tym zakresie.

Brak chętnych do podejmowania działalności wychowawczej w szkołach

Przykłady

„W szkole młodzież ma możliwość realizowania swoich zainteresowań i pasji w wielu obszarach (publikacja prac uczniowskich w formie książek, działalność charytatywna, sportowa, rekreacyjno-poznawcza, turystyczna, udział w realizacji projektów naukowo-poznawczych), dlatego szkoła nie zabiegała o działania na jej terenie różnych stowarzyszeń. Stowarzyszenia i organizacje prowadzące działalność wychowawczą nigdy nie występowały do mnie z propozycją takiej współpracy.” [VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku].

„Do Szkoły nie zgłaszali się przedstawiciele stowarzyszeń i innych organizacji, w tym organizacji harcerskiej, z powodu braku wyspecjalizowanej kadry”. [Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym].

W roku szkolnym 2014/2015 Dyrektor szkoły skierowała ofertę bezpłatnego wykorzystania pomieszczeń dawnej świetlicy przez ZHP Hufiec Oleśnica, który jednakże z oferty tej nie skorzystał, gdyż – jak wyjaśniła Dyrektor – „ZHP i inne organizacje pozarządowe działające na terenie Oleśnicy mają możliwość bezpłatnego korzystania z obiektu przystosowanego i finansowanego przez Miasto”. [I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy]

W przypadku szkół, które takie warunki stworzyły efektem współpracy ze stowarzyszeniami i organizacjami pozaszkolnymi było rozszerzanie i wzbogacanie form działalności wychowawczej szkoły.

Przykłady

[Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży]:

- Szkolne Koło PCK promowało wśród uczniów zdrowy styl życia, w tym edukację antynikotynową. Członkowie Koła organizowali akcje charytatywne na rzecz: Fundacji Osób Niewidomych i Niepełnosprawnych „Pomóż i TY”, Fundacji „Nasz Dom” w akcji „Góra Grosza”, schroniska dla zwierząt „Arka” w zbieraniu karmy dla zwierząt. Zorganizowali też zbiórkę 123 książek dla polskich rodzin, dzieci i młodzieży z Grodna i Grodzieńszczyzny, prowadzili z uczniami klas I-III pogadanki propagujące właściwą higienę jamy ustnej, bezpieczne spędzanie wakacji, bezpieczne zachowanie się w domu

³⁸ Zespół Szkół Samorządowych w Zabieli, VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach, Zespół Szkół w Mszanie, II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach, Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym, Zespół Szkół Sportowych w Lubinie, Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu, Gimnazjum nr 39 we Wrocławiu, I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

i szkole. Zapoznawali ich też z numerami alarmowymi i sposobami wezwania pomocy oraz przeprowadzili prelekcje pt.: „Nie wystarczy jeść, należy się odżywiać”, „Nie pal przy mnie proszę”.

- Szkolne Koło Caritas prowadziło cykliczną akcję charytatywną – „Jałmużna wielkopostna”, a zebrane pieniądze przekazywano na rzecz Funduszu „Dzieci Chore”. Zorganizowano też loterię fantową „Wakacje dla Kolegi”, a pozyskane środki przeznaczono na opłacenie kolonii letnich czterech uczniów Szkoły. Z kolei środki pozyskane podczas kiermaszu ozdób choinkowych przeznaczono na rzecz chorych dzieci.
- Uczniowski Klub Sportowy skupiał uczniów reprezentujących szkołę podczas imprez, turniejów i zawodów sportowych, organizowanych na poziomie miejskim, powiatowym, wojewódzkim i ogólnopolskim. Członkowie UKS uczestniczyli też w realizacji projektów „Multi Sport 2014–2015”, „Junior 2016”, „Wolę piłkę niż butelkę”.

[Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich]:

- Oprócz zajęć organizowanych przez TPD, były to pozalekcyjne zajęcia sportowe: piłki ręcznej, organizowane przez Miejski Klub Sportowy Siemianowice dla 30 uczestników oraz szermierki prowadzone przez Uczniowski Klub Sportowy „Wołodyjowski” dla 25 uczniów.
- W okresie objętym kontrolą, uczniowie Zespołu brali udział w 106 różnego rodzaju akcjach i przedsięwzięciach, które były realizowane we współpracy ze stowarzyszeniami i organizacjami pozaszkolnymi. Zajęcia te miały charakter wychowawczy i propagowały m.in. zdrowy styl życia, pomoc potrzebującym, rozwój zainteresowań oraz ochronę środowiska. Przedsięwzięcia te umożliwiały także udział uczniów w konkursach oraz w wycieczkach krajoznawczych. Do roku szkolnego 2015/2016 uczniowie spotykali się na zbiórkach harcerskich na terenie szkoły, a od września 2016 r. harcerze organizują swoje zbiorki w odremontowanej harcówce na terenie miasta.

[Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie]:

- Caritas prowadził szkolne koło, w ramach którego 20–50 uczniów, jako wolontariusze, prowadziło akcje charytatywne.
- Fundacja 5 Medium (lubelska organizacja pozarządowa, zajmująca się edukacją skoncentrowaną na upowszechnianiu tzw. „nowych mediów” w procesie edukacyjnym, zorganizowała dla 24 uczniów zajęcia z zakresu integracyjnych technik plastyczno-artystycznych.
- Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN (instytucja kultury wpisana do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Gminę Lublin) prowadził zajęcia artystyczno-literackie, na których czytana była literatura dziecięca dla ok. 20–30 uczniów.
- Uniwersytet Dziecięcy „Unikids” (organizacja prowadząca dla dzieci wykłady naukowe) zorganizowała zajęcia edukacyjne dla 225 uczniów.
- Wodniacki Uczniowski Klub Sportowy – organizacja prowadziła zajęcia sportowe z pływania dla 27 uczniów.

[Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie]:

- Szkolne Koło PCK liczące 12 uczniów przeprowadziło m.in. szkolenie na temat zdrowego stylu życia, akcję krwiodawstwa, uczestniczyło w kwieście ulicznej, przygotowywało paczki dla uczniów z ubogich rodzin i zbiórkę publiczną w centrach handlowych.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- Młodzieżowa Sekcja przy Kole Oddziału Lubelskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich (łącznie 76 uczniów) uczestniczyła w wycieczkach i wykładach przedmiotowych, porządkowaniu grobów zmarłych członków oddziału lubelskiego SEP, a także w kursach w celu uzyskania uprawnień.
- Szkolny Klub Sportowy prowadził zajęcia tenisa stołowego na terenie szkoły dla 42 uczniów (łącznie dla lat szkolnych 2014/2015–2016-2017) oraz program zajęć piłki siatkowej dla 16 uczniów.

[Zespół Szkół w Nowym Dworze]:

- Na terenie Zespołu funkcjonuje drużyna ZHP oraz młodzieżowa drużyna Ochotniczej Straży Pożarnej. W celu wspierania działań tych organizacji drużynie harcerskiej udostępniono pomieszczenie, które zostało przez młodzież zaadaptowane na harcówkę, zaś na spotkania drużyny OSP udostępniana jest sala lekcyjna. Szkolna drużyna harcerska uczestniczyła w okresie objętym kontrolą w czterech przedsięwzięciach, m.in. zabezpieczała trasę „Biegu ku wolności z Janem Pawłem II” oraz opiekowała się gośćmi z innych placówek szkolnych w trakcie akcji „Jak nie czytam, jak czytam”. Ponadto druhnym i druhowie w grudniu 2016 roku przygotowali w szkole spotkanie kolędowe, w celu podtrzymywania tradycji wspólnego śpiewania kolęd.

W przypadku ostatniego przykładu szkoły, która stworzyła warunki współpracy ze stowarzyszeniami i organizacjami pozaszkolnymi dyrektor szkoły stwierdził: *Obiema organizacjami opiekują się osoby nie będące pracownikami/nauczycielami Zespołu Szkół. Nie mam wglądu w ich plany zajęć czy prowadzoną przez opiekunów tych drużyn dokumentację organizacyjną związaną z ich działalnością, pomimo że powinien on posiadać wiedzę o tym, co się dzieje w szkole także poza zajęciami szkolnymi.*

Dobra praktyka

Jako przykład dobrej praktyki należy wskazać Gimnazjum nr 1 im. Polskich Noblistów w Śremie, które – pomimo, że na jego terenie nie działają żadne stowarzyszenia i organizacje pozaszkolne – prowadzi aktywną współpracę z radą rodziców, stowarzyszeniami i organizacjami pozaszkolnymi oraz instytucjami lokalnymi w zakresie oddziaływań wychowawczych.

Wszystkie kontrolowane szkoły prowadziły w kwestiach wychowawczych aktywną współpracę z lokalnymi instytucjami, właściwie wykorzystując swoje potencjalne możliwości współpracy, dla dobra uczniów swojej szkoły, tak pod względem wychowawczym, jak również merytorycznym w celu podwyższenia wiedzy uczniów.

W celu wspierania prowadzonej przez siebie działalności wychowawczej, a w szczególności wspomaganie wychowawczej roli rodziny, upowszechniania wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowania postaw sprzyjających jego wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej, kształtowania postaw przedsiębiorczości sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym, przygotowywania uczniów do wyboru zawodu i kierunków kształcenia, upowszechniania wiedzy o bezpieczeństwie i kształtowania właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych, wszystkie kontrolowane szkoły współpracowały z licznymi lokalnymi i ponadlokalnymi instytucjami, m.in. takimi

Aktywna współpraca szkół z instytucjami lokalnymi

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

jak: inne szkoły, ośrodki sportu i rekreacji, kluby i związki sportowe, instytucje kultury (domy kultury, kina, muzea, teatry, biblioteki), uczelnie wyższe, fundacje i stowarzyszenia prowadzące działalność edukacyjną, urzędy władzy samorządowej, dyrekcje parków narodowych i krajobrazowych, Policja, Państwowa Straż Pożarna, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Rada Dzielnicy/Osiedla, Parafia, urzędy pracy, przychodnie zdrowia, stacje sanitarno-epidemiologiczne, itd.

W ramach współpracy z wymienionymi podmiotami szkoły realizowały liczne zadania wychowawcze, m. in.: zajęcia praktyczne dotyczące zasad zdrowego odżywiania, zajęcia przyrodnicze, zajęcia plastyczne, zawody sportowe. W zależności od przedsięwzięcia, we współpracy brali udział poszczególni uczniowie, klasy czy też wszyscy uczniowie. Zadania realizowane były z instytucjami lokalnymi we wszystkich latach szkolnych objętych kontrolą.

5.2. Aktywność rady rodziców w zakresie kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki

Prawie co druga szkoła miała nieaktualny lub nieprawidłowo przyjęty program wychowawczy i profilaktyczny

W ośmiu z 20 kontrolowanych szkół³⁹ stwierdzono nieaktualne lub nieprawidłowo przyjęte programy wychowawcze i profilaktyki, które zgodnie z art. 54 ust. 2 pkt 1 lit. a i b oraz art. 54 ust. 4 ustawy o systemie oświaty, uchwalane corocznie przez radę rodziców winny być dostępne najpóźniej w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia każdego roku szkolnego. W przypadku, gdy rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programów, to programy te ustalić winien dyrektor szkoły w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Tymczasem, w kontrolowanych szkołach stwierdzono: przyjmowanie programów z pominięciem rady rodziców, programów wieloletnich zamiast jednorocznych, programów od lat nie zmienianych w swej treści i formie, a tym samym niedostosowanych do potrzeb uczniów i środowiska oraz przepisów rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania narkomanii, przyjmowanie jednego programu zamiast dwóch odrębnych oraz stosowanie błędnej procedury uchwalania programów.

Nieprzedstawianie radzie rodziców programów wychowawczych i profilaktyki

Dyrektor szkoły nie przedstawiał radzie rodziców programów wychowawczych i profilaktyki, jak również nie uzgadniał ich z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Powyższe dotyczyło następujących szkół:

[Zespół Szkół w Nowym Dworze]:

- Rada rodziców w latach szkolnych 2015/2016 i 2016/2017 nie uchwałała programów wychowawczych dla Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, a w roku szkolnym 2015/2016 – programu profilaktyki. Dyrektor Szkoły nie ustanowiła, w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny, własnych opracowań z tego zakresu wyjaśniając, że: „(...) Powodem

³⁹ Zespół Szkół w Nowym Dworze, Zespół Szkół Samorządowych w Zabieli, VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, Zespół Szkół w Mszanie, Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie, Zespół Szkół Sportowych w Lubinie, Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu.

nieopracowywania w poszczególnych latach szkolnych programów wychowawczych było przeoczenie. W przekonaniu moim i grona pedagogicznego Zespołu Szkół ww. programy wychowawczy i profilaktyczny (...) zostały opracowane na trzy lata szkolne (od 2014/2015 do 2016/2017). Rokrocznie przygotowywaliśmy tylko plany pracy. W konsekwencji nie opracowywałam też programów, o których mowa w art. 54 ust. 4 ustawy o systemie oświaty”.

[VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku]:

- Opracowania Szkoły, nazwane jako programy i plany, dotyczące działalności wychowawczej i profilaktycznej (za wyjątkiem programu z marca 2016 r.) nie zostały uchwalone przez radę rodziców oraz nie były uzgadniane z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Dyrektor wyjaśnił: „Nie wiem dlaczego nie ma uchwał w tej sprawie i dlaczego nic nie ma na ten temat w protokołach rad pedagogicznych. Jest to z pewnością niedopatrzenie. W liceum nastawieni jesteśmy głównie na działanie, a o dokumentowaniu czasem się zapomina. W przyszłości na pewno postaramy się, żeby właściwie dokumentować procedurę przyjęcia wszelkich programów i planów”.

[Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie]:

- W roku szkolnym 2014/2015 oraz 2015/2016 (do 29 lutego 2016 r.) rada rodziców nie uchwaliła programu wychowawczego – według Dyrektora Szkoły, w ww. okresie funkcjonował program wychowawczy obowiązujący od 1 września 2008 r.

W roku szkolnym 2016/2017 rada rodziców nie uchwaliła programu profilaktycznego – według Dyrektora Szkoły, program profilaktyki uchwalony w marcu 2016 r. obowiązywał także w roku szkolnym 2016/2017.

W roku 2016/2017 rada rodziców nie uchwaliła programu wychowawczego – według Dyrektora Szkoły, program wychowawczy uchwalony 2 marca 2016 r. był realizowany w roku szkolnym 2015/2016 (od 1 marca 2016 r.) oraz w 2016/2017.

Ponadto, Dyrektor Szkoły nie przedstawiła radzie pedagogicznej projektów programów wychowawczego i profilaktyki przed ich uchwaleniem w dniu 2 marca 2016 r. przez radę rodziców, co naruszało tryb przyjęcia programów określony w art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. W wyjaśnieniach podano, że: program wychowawczy i program profilaktyki opracowywał zespół składający się z przedstawicieli rady pedagogicznej, a projekty dokumentów zostały przedłożone dyrektorowi szkoły, który jest przewodniczącym rady pedagogicznej i reprezentuje ją przed radą rodziców.

Stosowane w pięciu szkołach⁴⁰ programy wychowawczy i profilaktyki były programami wieloletnimi, podczas gdy powinny być programami uchwalanymi na każdy nowy rok szkolny. Potrzeba corocznej modyfikacji programów wynikała z konieczności dostosowania ich treści do potrzeb rozwojowych nowych społeczności uczniów nimi objętych (odchodzą absolwenci Szkoły i przychodzą nowe roczniki) oraz potrzeb danego środowiska (nowych wyzwań stale zmieniającej się otaczającej nas rzeczywistości). Ponadto, obowiązek corocznego uchwalania programu wychowawczego i profilaktyki wynika z przepisu § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania narkomanii, które określając podstawę do podejmo-

Wieloletnie programy
wychowawcze
i profilaktyki

⁴⁰ Zespół Szkół w Nowym Dworze, VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, Zespół Szkół w Mszanie, Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie i Zespół Szkół Sportowych w Lublinie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

wania działalności wychowawczej i profilaktycznej podaje, iż stanowi ją opracowywana w każdym roku szkolnym diagnoza w zakresie występujących w środowisku szkolnym czynników chroniących oraz czynników ryzyka dotyczących uczniów, rodziców, nauczycieli i innych pracowników szkoły. Niedostosowywanie programów wychowania szkoły i profilaktyki do potrzeb rozwojowych nowych społeczności uczniów nimi objętych, poprzez uchwalenie ich raz na kilka lat, bez corocznej aktualizacji, było niezgodne z art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty.

Pośród już zaprezentowanych wyżej wyjaśnień dyrektorów szkół w tej sprawie należy jeszcze dodać poniższe wypowiedzi:

[VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku]:

- „W Szkole uchwalane były programy trzyletnie, których uszczegółowieniem były plany roczne. Uważaliśmy, że jest to wystarczające”.

[Zespół Szkół w Mszanie]:

- „W Zespole uchwalano programy wychowawcze i profilaktyki na okres trzech lat. Z przedstawionych wyjaśnień wynika, że: co roku na koniec każdego roku szkolnego dokonuje się ewaluacji obu programów, a na pierwszych zebraniach rady rodziców Dyrektor przypomina treść tych dokumentów i informuje o możliwości naniesienia zmian. Rodzice w wymienionych latach nie wnieśli uwag, więc nie było potrzeby ponownego uchwalania dokumentów”.

[Zespół Szkół Sportowych w Lubinie]:

- „Ustalanie w Zespole programu wychowawczego i programów profilaktyki na wiele lat było dopuszczalne, bowiem przepisy ustawy o systemie oświaty nie określają na jaki okres nauczania należy uchwalać powyższe programy. Okresu tego nie określa również rozporządzenie w sprawie wychowania i profilaktyki”.

Niewłaściwa procedura uchwalania programów

W przypadku ostatniej ze szkół [Zespół Szkół Sportowych w Lubinie], nieprawidłowo zastosowano procedurę uchwalenia programów: wychowawczego i profilaktyki poprzez przyjęcie ich do realizacji jedynie uchwałą rady pedagogicznej Zespołu bez uchwały rady rodziców. Zgodnie z art. 54. ust. 2 ustawy o systemie oświaty programy powinny być uchwalone przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Dyrektor Zespołu utrzymywała, iż pozytywną opinię Zarządu rady rodziców w sprawie programów wychowawczego i profilaktyki potraktowała jako decyzję uchwalającą te programy, poddane zatwierdzeniu w drodze uchwały przez radę pedagogiczną.

Jeden program wychowawczo-profilaktyczny

Dwie kontrolowane przez NIK jednostki: [Zespół Szkół Samorządowych w Zabieliu i Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich] uchwalone miały jeden program pn. „Program Wychowawczo-Profilaktyczny”, zamiast dwóch odrębnych: tj. programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki wynikających z art. 54 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. Dyrektorzy tych szkół w swoich wyjaśnieniach podali, że:

[Zespół Szkół Samorządowych w Zabieliu]:

- „Plany do utworzenia jednego, zamiast dwóch programów, tj. programu wychowawczo-profilaktycznego były omawiane dużo wcześniej na spotkaniach dyrektorów. Chcieliśmy wyjść naprzeciw późniejszym wymaganiom i od roku 2015/2016 przyjęliśmy programy wychowawczo-profilaktyczne.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wynikało to z zapowiedzi o wprowadzeniu takich programów. Chcę przy tym zaznaczyć, że programy te są realizowane w pełni i są dostosowane do panujących w szkole warunków i zaobserwowanych potrzeb uczniów, problemów wychowawczych”.

[Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich]:

- „W roku szkolnym 2015/2016 uchwalono jeden program wychowawczo-profilaktyczny, ponieważ zasugerowano się informacją o projekcie zmiany ustawy o systemie oświaty, która miała obowiązywać od września tego roku szkolnego, przekazywaną dyrektorom szkół podczas szkolenia. Zgodnie z tymi informacjami, szkoły miały być zobowiązane do utworzenia jednego programu wychowawczo-profilaktycznego. Po uchwaleniu tego programu, okazało się, że projektowana zmiana jeszcze nie weszła w życie”.

Wprowadzone w życie z dniem 1 września 2015 r. rozporządzenie w sprawie przeciwdziałania narkomanii obligowało szkoły do dostosowania programu wychowawczego i programu profilaktyki do przepisów tego rozporządzenia w terminie sześciu miesięcy od dnia jego wejścia w życie (§ 8 ww. rozporządzenia). Dostosowanie miało polegać na wprowadzaniu problematyki zapobiegania narkomanii do programów wychowawczych w szkołach i placówkach oświatowych obejmującej działania uprzedzające, mające na celu przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych, związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych przez uczniów. Dwie kontrolowane jednostki nie dochowały obowiązku dostosowania swoich szkolnych programów wychowawczego i profilaktyki do wymogów rozporządzenia: [Zespół Szkół w Nowym Dworze, Zespół Szkół Samorządowych w Zabielu], a dwie kolejne uczyniły to z opóźnieniem: 44-dniowym – [Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu] i półrocznym – [Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie].

W programach połowy kontrolowanych szkół nie określono wskaźników i przypisanych im mierników skuteczności i wydajności ich realizacji, uniemożliwiając ocenę stopnia osiągnięcia założonych w nich celów, efektywności, skuteczności oraz trwałości podejmowanych działań. Były to jednostki: Zespół Szkół w Nowym Dworze, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży, Zespół Szkół Samorządowych w Zabielu, VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach, Zespół Szkół w Mszanie, II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach, Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym i Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie.

W wyjaśnieniach dotyczących braku wskaźników i przypisanych im mierników w realizowanych przez szkoły programach, dyrektorzy podali m.in. że:

[Zespół Szkół w Mszanie]:

- „Ocenie skuteczności podjętych działań służyły badania ankietowe przeprowadzone wśród uczniów i ich rodziców”⁴¹.

[Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym]:

- „Stopień realizacji celów i zadań jest poddawany ewaluacji. Wskaźnikami tej analizy są arkusze ewaluacyjne odnoszące się do treści programów”.

Dostosowanie programów – wprowadzenie problematyki przeciwdziałania narkomanii

Brak wskaźników i mierników skuteczności oraz wydajności w realizowanych programach

⁴¹ W roku szkolnym 2014/2015 przeprowadzono dwa takie badania, w roku szkolnym 2015/2016 pięć, a w 2016/2017 sześć.

[Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie]:

- „W programach nie określono mierzalnych wskaźników, ponieważ przepisy oświatowe nie wymagały ich sprecyzowania”.

5.3. Efekty podejmowanych przez szkołę działań w obszarze wychowania

Szkolna diagnoza problemów wychowawczych

Szkoły diagnozowały problemy wychowawcze wśród uczniów poprzez prowadzoną obserwację, badania ankietowe wśród uczniów i rodziców, analizę: wyników nauczania, ocen zachowania, udziału w konkursach, zawodach, olimpiadach, frekwencji uczniów i wymianę spostrzeżeń między wychowawcami, nauczycielami, kierownictwem szkoły i pedagogiem szkolnym oraz prowadziły ewaluację wewnętrzną lub stały monitoring dotyczący prawidłowości kształtowania postaw uczniów i respektowania przez nich norm społecznych.

Pomimo, że poza wyjątkami, w kontrolowanych szkołach nie zaobserwowano szczególnego nasilenia zjawisk patologicznych, związanych z agresją, bójkami, pobiciami, zażywaniem narkotyków czy spożywaniem alkoholu, to przeprowadzone diagnozy własne szkół wskazały, że np.:

- nastąpiło nasilenie występowania zjawiska agresji słownej wśród uczniów. Najczęstszymi formami takiego zachowania było plotkowanie oraz obgadywanie. Stosunkowo często zdarzało się używanie przez uczniów wulgaryzmów, wyzwisk, a także wyśmiewanie się z innych osób [Zespół Szkół w Nowym Dworze];
- zdiagnozowane w szkole problemy wychowawcze wśród uczniów, polegające m.in. na konfliktach między uczniami, wyzwiskach, złym odżywianiu się do siebie, braku dyscypliny i nieodpowiednim zachowaniu na lekcjach, słabych wynikach w nauce, bierności, nieudzielaniu się w życiu klasowym i szkoły. W szkole pojawiały się również problemy wychowawcze o charakterze incydentalnym, jak np.: agresja słowna, przemoc fizyczna i psychiczna, cyberprzemoc, używanie elektronicznych papierosów, wagary/nieusprawiedliwione nieobecności [Zespół Szkół Samorządowych w Zabelu];
- zdiagnozowano występujące w szkole obszary zagrożeń tj.: problem przemocy i agresji, niszczenie i nieposzanowanie mienia szkolnego, brak dyscypliny i niska kultura osobista uczniów (używanie wulgaryzmów i przekleństw), niska frekwencja niektórych uczniów (w tym problem wagarów) oraz palenie papierosów przez uczniów klas starszych [Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach];
- w szkole zdiagnozowano problemy wychowawcze polegające na opuszczaniu zajęć, nieradzeniu sobie z niepowodzeniami szkolnymi, występowaniu agresji i przemocy wobec rówieśników, a także zagrożenia związane z Internetem i naruszaniem dóbr osobistych w cyberprzestrzeni [Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie];
- w wyniku przeprowadzonej diagnozy ustalono problemy wychowawcze występujące w Zespole Szkół, a wśród nich m.in. zbyt małe zainteresowania nauką i pracą własną, wagary, zachowania agresywne, stosowanie używek (palenie papierosów), łamanie zasad współżycia w szkole [Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie];

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- najczęściej występującym problemem w roku szkolnym 2016/2017 było umieszczanie w internecie zdjęć i złośliwych komentarzy (zjawisko hejterstwa i trollingu), a nadto przesyłanie filmików o treści niedozwolonej dla uczniów w wieku gimnazjalnym [*Gimnazjum nr 39 we Wrocławiu*].

Stan stwierdzonych zachowań patologicznych, dotyczący kontrolowanych szkół, odzwierciedlają również informacje uzyskane od Policji, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, z których wynika m.in., że:

Stwierdzone przez Policję zachowania patologiczne uczniów kontrolowanej szkoły

- odnotowano pojedyncze przypadki zdarzeń z udziałem uczniów Zespołu, w których przejawiano zachowania problemowe. Zdarzenia te dotyczyły przejawów agresji wobec innych⁴², i tak: w 2014 r. odnotowano jedno zdarzenie, w 2015 r. – dwa zdarzenia, natomiast w 2016 r. liczba odnotowanych zdarzeń wzrosła do sześciu. W zdarzeniach tych brało udział odpowiednio dwóch, dwóch i pięciu uczniów Zespołu, w stosunku do których podjęto działania interwencyjne. Inne odnotowane zdarzenia to: agresja wobec dorosłych – dwa w 2014 r., wandalizm – jedno zdarzenie w 2015 r. i dwa w 2016 r. oraz kradzież w 2014 r. [*Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich*];
- w ostatnich trzech latach (2014–2016) na terenie Szkoły miało miejsce ogółem 12 zdarzeń z udziałem uczniów szkoły⁴³, w których przejawiano zachowania problemowe, takie jak akty wandalizmu (trzy przypadki), kradzieże (cztery), akty agresji wobec dorosłych lub innych uczniów (dwa) i po jednym przypadku spożywania alkoholu lub odurzania się, paserstwa [*Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach*];
- w latach 2014-2016 z udziałem uczniów szkoły doszło do dziewięciu zdarzeń (trzy przypadki agresji, cztery kradzieże, dwa przypadki wandalizmu). Policja podejmowała także interwencje na terenie Szkoły m.in. w związku ze zniszczeniem przez nieznaną sprawcę placu zabaw, napaścią rodzica na ucznia, spożywaniem alkoholu na boisku, zakłóceniem ciszy nocnej na boisku, pobiciem ucznia przez ucznia, kradzieży roweru [*Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie*];
- z udziałem uczniów szkoły doszło do czterech zdarzeń, w tym: w dwóch przypadkach ofiarami byli uczniowie szkoły (jedno pobicie, jeden rozbój z zastraszaniem), jednej kradzieży portfela z szatni szkolnej i jeden przypadek oddalenia się ucznia ze szkoły pod wpływem środków odurzających [*Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie*];
- trzy interwencje na terenie szkoły dotyczące: posiadania przez jednego z uczniów środków odurzających, kradzieży pieniędzy na terenie szkoły i kradzieży mundurków szkolnych. Ponadto odnotowano trzy zdarzenia zgłoszone przez szkołę, a dotyczące: podejrzenia posiadania środków

⁴² Bez poważnych konsekwencji zdrowotnych.

⁴³ W 2014 r. sześć zdarzeń, w tym jedno zdarzenia dotyczące wandalizmu (interwencja wobec jednego ucznia), dwie kradzieże (trzech uczniów), jedno zdarzenie alkoholizowania się (jeden uczeń), jedno zdarzenie używania środków odurzających (jeden uczeń) i jedno zdarzenie inne – paserstwo (jeden uczeń). W 2015 r. cztery zdarzenia, w tym jedna agresja skierowana do dorosłych (znieważenie osoby przez jednego ucznia), jedno zdarzenie dotyczące wandalizmu (interwencja wobec jednego ucznia), dwie kradzieże (dwóch uczniów). W 2016 r. dwa zdarzenia, w tym jedna agresja wobec innych – groźby bójki i pobicia bez poważnych konsekwencji zdrowotnych (jeden uczeń) i jedno zdarzenia dotyczące wandalizmu (jeden uczeń).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

odurzających, kradzieży telefonu na terenie szkoły i podszywania się ucznia pod rodzica [*Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu*];

- zdarzenia patologiczne, z udziałem uczniów Gimnazjum, miały jednostkowy charakter: agresja wobec innych (groźby, bójki i pobicia bez poważnych konsekwencji zdrowotnych) – jedno zdarzenie w 2014 r. i dwa w 2016 r., agresja skierowana na dorosłych – jedno zajście w 2014r., używanie środków odurzających – jedno zdarzenie w 2014 r. cyberprzemoc, – po jednym zdarzeniu rocznie, w latach 2015 i 2016 [*Gimnazjum nr 1 im. Polskich Noblistów w Śremie*];
- w szkole wystąpił jeden incydent uszkodzenia ciała ucznia, a w roku szkolnym (2016/2017) były dwa przypadki zachowań patologicznych: uczeń pod wpływem alkoholu na zajęciach szkolnych oraz bójka uczniów –bez poważnych konsekwencji [*Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy*];
- w Lubinie wzrosła liczba aktów agresji i przemocy z udziałem uczniów Zespołu (groźby, bójki i pobicia) z dwóch takich przypadków w 2014 r. do 13 w 2016 r., w tym sześciu z udziałem 12 uczniów bez poważnych konsekwencji zdrowotnych, dwóch z udziałem czterech uczniów z poważnymi takimi konsekwencjami, dwóch z udziałem dwóch uczniów agresji wobec dorosłych i trzech innych przypadków przemocy z udziałem ośmiu uczniów, z tego jednego w formie cyberprzemocy z udziałem dwóch uczniów. Policja odnotowała też w 2016 r. cztery przypadki kradzieży dokonanych przez siedmiu uczniów, przypadek wandalizmu oraz użycia środków odurzających przez dwóch uczniów Zespołu [*Zespół Szkół Sportowych w Lubinie*].

Przyjęte w programach cele i sposoby ich realizacji były adekwatne do występujących problemów wychowawczych, dzięki czemu istniała praktyczna możliwość realizacji tych programów. Prowadzone przez szkoły oddziaływania wychowawcze były zgodne z ujętymi w programach wychowawczym i profilaktyki.

Efekty prowadzonych działań wychowawczych i profilaktycznych w szkole

Realizacja programów wychowawczych i profilaktyki korzystnie oddziaływała na uczniów w szkołach, o czym świadczą m.in. wyniki ewaluacji, np.

- wielostronne działania wychowawcze i profilaktyczne Szkoły przynoszą poprawę bezpieczeństwa uczniów w Szkole, jednak zdarzają się przejawy agresji wśród uczniów [*Zespół Szkół w Mszanie*];
- w efekcie podejmowanych działań pozyskano rodziców do aktywnej współpracy, nastąpiło wyciszenie agresji wśród uczniów, poprawiły się wzajemne relacje między uczniami oraz pomiędzy uczniami a nauczycielami, wzrosło poczucie bezpieczeństwa w Szkole. Nastąpiła także poprawa kultury zachowań, kultury języka oraz dyscypliny na lekcjach, podniesienie poziomu świadomości w zakresie szkodliwości stosowania używek oraz zdrowego sposobu życia i odżywiania się [*Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym*];
- wielostronne działania wychowawcze i profilaktyczne Szkoły, w ocenie rodziców zapobiegały niepożądanym zachowaniom, zaś atmosfera wzajemnej współpracy i poszanowania skutkowała poczuciem bezpieczeństwa uczniów, którzy mogli liczyć na pomoc ze strony nauczycieli

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

i pedagoga [*Zespół Szkół w Nowym Dworze, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży*].

Odnotowano wzrost ilości wzorowych i bardzo dobrych ocen zachowania oraz wysoką frekwencję na zajęciach, np.:

- efekty prowadzonych działań to m.in.: pozytywne oceny zachowania uczniów (oceny: dobre, bardzo dobre i wzorowe w 2014/2015 r. otrzymało 79% z ogólnej liczby uczniów, w 2015/2016 – 86% oraz w 2016/2017 – 91%) oraz brak poważnych problemów z zakresu wychowania i profilaktyki [*Gimnazjum w Jastkowie*];
- wzrosła liczba uczniów promowanych z wyróżnieniem, przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby uczniów niepromowanych do następnej klasy. Od roku szkolnego 2015/2016 nie wystawiono oceny nagannej z zachowania, a znaczna większość uczniów uzyskała oceny dobre, bardzo dobre i wzorowe [*II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach*];
- systematycznej poprawie podlegał wskaźnik poziomu frekwencji uczniów na zajęciach szkolnych. W kolejnych latach szkolnych wzrastała liczba uczniów z ocenami wzorowymi, bardzo dobrymi i dobrymi z zachowania. W kolejnych latach zmniejszeniu uległa liczba uczniów z ocenami nagannymi z zachowania [*Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie*];
- z analizy klasyfikacji końcowo-rocznych z lat szkolnych: 2014/2015, 2015/2016 wynika, że uczniowie uzyskiwali coraz wyższe oceny z zachowania, a rosnący wskaźnik frekwencji wskazuje, że coraz mniej opuszczali zajęcia szkolne [*Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu*];
- uczniowie uzyskują coraz wyższe oceny w zachowaniu i nauce – w roku szkolnym 2014/2015 promowano z wyróżnieniem 34 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2015/2016 – 58 uczniów. Zmniejszyła się liczba uczniów powtarzających klasę z dziewięciu (w roku szkolnym 2014/2015) do pięciu uczniów (w roku szkolnym 2015/2016). Odnotowano także wzrost wskaźnika frekwencji z 85,0% w roku szkolnym 2014/2015 do 87,6% w roku szkolnym 2015/2016, co oznacza, że coraz mniej uczniów opuszczało zajęcia [*I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy*].

Pomimo że w szkole nie zaobserwowano zjawisk patologicznych, związanych z agresją, bójkami, pobiciami, zażywaniem narkotyków czy spożywaniem alkoholu, to skuteczności stosowanych metod wychowawczych nie odzwierciedlały wyniki klasyfikacyjne na koniec poszczególnych lat szkolnych, wskazujące na pogarszanie się ocen zachowania i efektów kształcenia, co wskazywało na potrzebę podjęcia dodatkowego trudu, który pozwoliłby odwrócić tę niekorzystną tendencję [*Zespół Szkół Samorządowych w Zabielu*] lub uczniowie uzyskują coraz wyższe oceny w nauce i zachowaniu, ale nie wzrasta wskaźnik frekwencji i coraz więcej uczniów opuszcza zajęcia szkolne. Dzieje się tak mimo dobrej współpracy szkoły z rodzicami oraz różnymi organizacjami i instytucjami [*Gimnazjum nr 1 im. Polskich Noblistów w Śremie*].

Wyniki kontroli NIK w 20 jednostkach z terenu pięciu województw korespondują z ustaleniami wyływającymi z działań ewaluacyjnych i kontrol-

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

nych nadzoru pedagogicznego prowadzonego w szkołach przez kuratorów oświaty z tych województw (dolnośląskie, lubelskie, podlaskie, śląskie i wielkopolskie). Z informacji pozyskanych w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK za lata szkolne: 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017, dotyczących obszaru wychowania i profilaktyki od kuratorów oświaty wynika, że w co piątej kontrolowanej szkole stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie (np. dolnośląskie).

Kuratorzy oświaty w przekazanych do NIK informacjach o prowadzonym nadzorze pedagogicznym w swoich województwach wskazali na podobne zjawiska związane ze współpracą szkół z rodzicami w realizacji wychowawczej funkcji szkoły.

Przykłady

W szkole analizuje się podejmowane działania wychowawcze i profilaktyczne, bez angażowania w ten proces rodziców i uczniów, co nie pozwala na obiektywną ocenę skuteczności realizowanych przedsięwzięć; [podlaskie]

W wielu szkołach aktywność rodziców i uczniów w modyfikowaniu oddziaływań wychowawczych i profilaktycznych jest niewielka. Podejmowane w części szkół działania wychowawcze, profilaktyczne, a także organizacyjne nie są skuteczne i w niewystarczający sposób eliminują sytuacje, w których zagrożone jest bezpieczeństwo uczniów. [dolnośląskie]

W szkołach zauważalny był brak powszechności udziału rodziców i uczniów w procesie modyfikacji działań profilaktycznych i wychowawczych. Rodzice w niewielkim stopniu brali aktywny udział w życiu szkoły, ich zaangażowanie ograniczało się często do udziału w cyklicznych spotkaniach z wychowawcami. Nauczyciele w ograniczonym zakresie korzystają z opinii rodziców przy planowaniu działań w szkole. Uczestnictwo rodziców i uczniów w decydowaniu o zasadach i normach wpływało na efektywność działań wychowawczych i opiekuńczych. [śląskie]

Wyniki prowadzonego nadzoru pedagogicznego wskazują na niedostatki współpracy szkół z rodzicami w profilowaniu oddziaływań wychowawczych potwierdzając konieczność prowadzenia działań nadzorczych i wspomagających w zakresie współpracy szkół z rodzicami, jak również prowadzenia działań informacyjnych skierowanych do rodziców pod kątem praw i obowiązków rodziców i prawnych opiekunów dzieci i młodzieży w zakresie współpracy ze szkołami. [lubelskie]

Gimnazja, jakkolwiek tworzą organizacyjne warunki współpracy z rodzicami, to osiągają mało satysfakcjonujące zaangażowanie ze strony rodziców. Rodzice i uczniowie nie mają poczucia współdecydowania o kierunkach pracy wychowawczej. W części badanych szkół podstawowych (1/5) rodzice nie są włączani w proces dokonywania analiz z podejmowanych działań wychowawczych. W większości badanych szkół rodzice sporadycznie wychodzą z inicjatywami, a z dyrektorem i nauczycielami współpracują głównie przedstawiciele rady rodziców. [wielkopolskie]

Pozytywną konstatacją z prowadzonego nadzoru pedagogicznego jest sformułowane ustalenie, że: *działania profilaktyczne, wychowawcze, i organizacyjne podejmowane w szkole skutecznie eliminują zagrożenia, zapewniają uczniom poczucie bezpieczeństwa oraz sprzyjają kształtowaniu pożądanых postaw.* [podlaskie]

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Z przekazanych od kuratorów oświaty informacji wynika, że w ramach wspomaganie, jako formy nadzoru pedagogicznego:

- udzielali pomocy szkołom i placówkom województwa, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań wychowawczych, głównie poprzez organizację szkoleń i konferencji;

Przykłady

Organizacja cyklu konferencji regionalnych na temat „Funkcjonowanie ucznia z ADHD w szkole” (adresowana do dyrektorów, pedagogów i psychologów, przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów). [*dolnośląskie*]

Organizacja dla czterech 25-osobowych grup dyrektorów i nauczycieli 30-godzinnych (dla uczestnika) szkoleń pt. „Płaszczyzny współpracy szkoły z rodzicami – aktywizacja rodziców, aktywizacja szkoły”. [*lubelskie*]

Upowszechnienie 221 przykładów dobrych praktyk poprzez m.in. publikację na stronie internetowej kuratorium. [*wielkopolskie*]

- inspirowali nauczycieli w zakresie innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych dotyczących obszaru wychowania;

Przykłady

Prowadzenie rejestru innowacji pedagogicznych na stronie internetowej urzędu i promowanie najlepszych rozwiązań pedagogicznych zgłaszanych przez szkoły oraz w miesięczniku „Podlaskie Wieści Oświatowe”. [*podlaskie*]

Od 2012 r. realizowany jest we współpracy z Sądem Okręgowym w Lublinie program „Mediacje rówieśnicze w szkole”. Głównym celem programu jest przeciwdziałanie agresji i innym patologicznym zachowaniom młodzieży w szkole, a w szczególności promocja rozwiązywania konfliktów i sporów rówieśniczych bez przemocy. W ramach programu realizowane były również konferencje, których celem jest wymiana doświadczeń z zakresu wdrażania w szkołach mediacji rówieśniczej oraz refleksji dotyczących wprowadzenia mediacji jako trwałego elementu profilaktycznego szkoły. [*lubelskie*]

- wspierali działalność rad szkół i rad rodziców w szkołach i placówkach województwa.

Przykłady

W roku szkolnym 2016/2017 we współpracy z Wojewodą Śląskim oraz Fundacją „Rodzice Szkole” zorganizowano Śląską Regionalną Konferencję Rad Rodziców, której celem było m.in. upowszechnienie wiedzy dotyczącej różnych obszarów działalności rad rodziców ze szczególnym zwróceniem uwagi na ich rolę przy tworzeniu i realizacji programów wychowawczych szkół i placówek. [*śląskie*]

Kurator oświaty wpierał przedstawicieli rady rodziców Szkoły Podstawowej nr 1 w Sobótce, w zakresie ich wniosku o utworzenie we wspomnianej szkole rady szkoły, m.in. poprzez wielokrotne informowanie dyrektora o jego obowiązkach wynikających z przepisów obowiązującego prawa, wzywaniem dyrektora do zaprzestania łamania prawa, jak również informowanie organu prowadzącego szkołę, Wojewody Dolnośląskiego, Ministra Edukacji Narodowej o nieprawidłowych działaniach dyrektora szkoły. [*dolnośląskie*]

5.4. Opinie uczniów i ich rodziców o współpracy szkoły z radą rodziców w aspekcie realizacji działań wychowawczych

Informacja o przeprowadzonym badaniu ankietowym

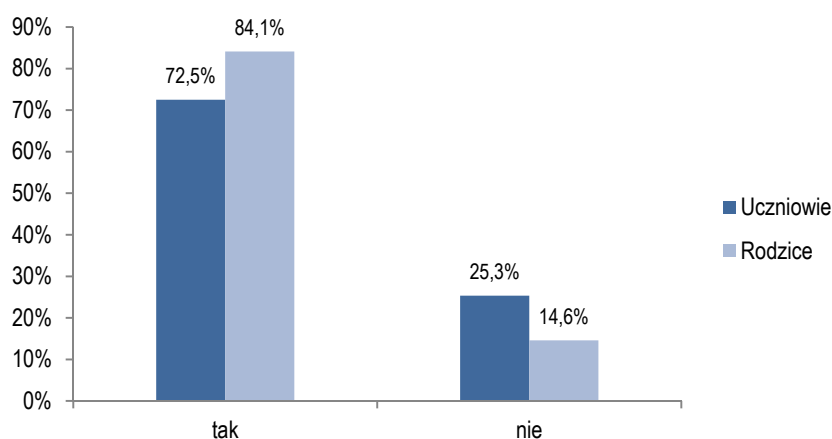
Dla poznania opinii na temat współpracy rodziców ze szkołą oraz realizacji programu wychowawczego i programu profilaktyki w szkole, w odniesieniu do ustaleń dokonanych w toku kontroli, NIK przeprowadziła we wszystkich 20 kontrolowanych jednostkach anonimowe badania ankietowe wśród 1811 uczniów (675 z najwyższych klas szkół podstawowych, 637 z gimnazjów i 499 ze szkół ponadgimnazjalnych) i ich 1542 rodziców.

Składki na fundusz rady rodziców

Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego, w którym respondenci odpowiadali na pytanie: *Czy składki na fundusz rady rodziców miały zawsze charakter dobrowolny?*, zdecydowana większość rodziców i uczniów potwierdziła dobrowolność uiszczanych składek na fundusz rady rodziców, co w szczegółach przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 1

Dobrowolność składek na fundusz rady rodziców

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół i ich rodziców⁴⁴.

Ponadto, 70,6% uczniów oraz 74,9% rodziców nic nie słyszało o przewidywanych ewentualnych konsekwencjach za brak wpłaty składki na fundusz rady rodziców. Jednakże 21,5% ankietowanych uczniów oraz 11% rodziców wskazało na wychowawcę klasy jako osobę, która informowała o sankcjach za brak wpłaty na fundusz rady rodziców.

Według zdecydowanej większości rodziców (83,7%) uchwalona wysokość składki na fundusz rady rodziców jest wystarczająca. Tylko 2,1% sądzi, że jest za mała, a 12,5% uważa, że jest za wysoka.

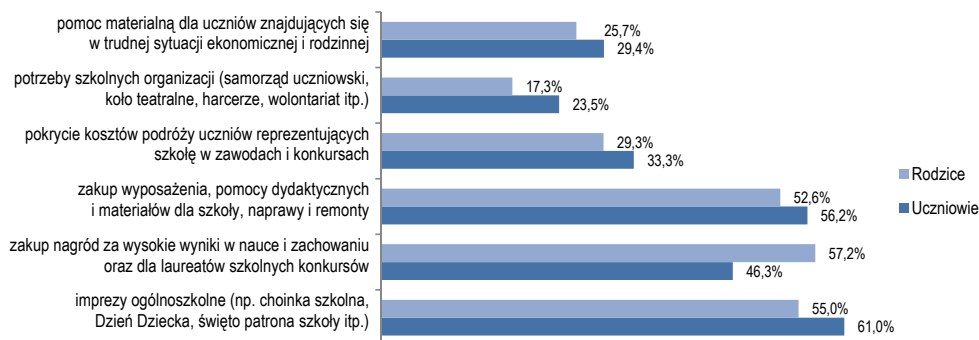
Cele na jakie winny być skierowane środki funduszu rady rodziców zdaniem uczniów i odpowiednio zdaniem rodziców obrazuje poniższe zestawienie:

⁴⁴ Wartości udzielonych odpowiedzi „tak” i „nie” nie sumuje się, albowiem w części zwróconych kwestionariuszy na niektóre pytania nie udzielono odpowiedzi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 2

Według rodziców i uczniów środki funduszu rady rodziców powinny być przeznaczone na:

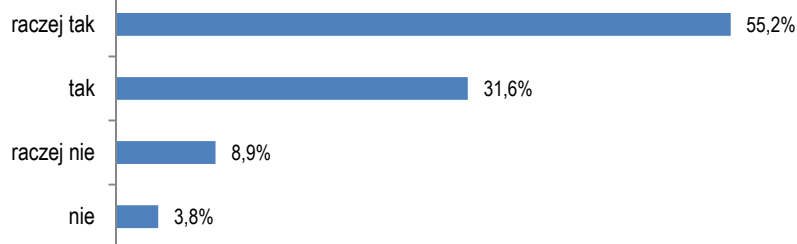
Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół i ich rodziców.

Ankietowani uczniowie w swej zdecydowanej większości są zadowoleni z działalności prowadzonej w ich szkole przez radę rodziców, co obrazuje poniższy wykres:

Opinia o działalności rady rodziców i dostępności informacji o tej działalności

Wykres nr 3

Czy uczniowie są zadowoleni z działalności prowadzonej w szkole przez radę rodziców?:

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół⁴⁵.

W ich ocenie rada rodziców powinna w szczególności wspierać szkołę w organizacji wycieczek szkolnych oraz imprez i zawodów ogólnoszkolnych, co w szczególności przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 4

W ocenie uczniów rada rodziców powinna wspierać szkołę w szczególności w:

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół.

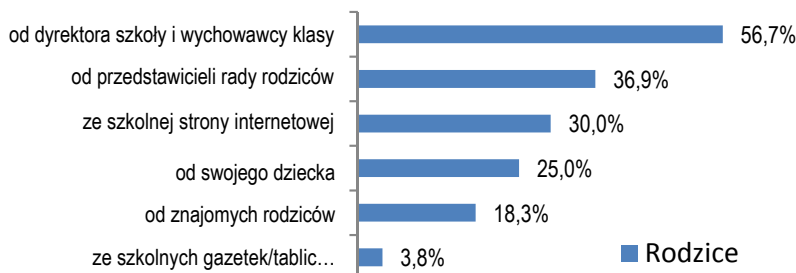
⁴⁵ Wartości udzielonych odpowiedzi nie sumują się do 100%, albowiem w części zwróconych kwestionariuszy na niektóre pytania nie udzielono odpowiedzi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Informację o działalności rady rodziców, rodzice czerpią głównie od dyrektora szkoły i wychowawcy klasy oraz ze szkolnej strony internetowej, co w szczególności obrazuje wykres nr 4. Jednakże co czwarty rodzic czuje się niedostatecznie informowany o działalności prowadzonej w szkole przez radę rodziców.

Wykres nr 5

Informacje o działalności rady rodziców rodzice czerpią głównie:

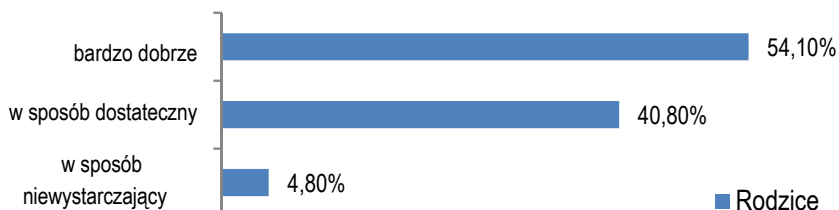
Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do rodziców.

Działalność wychowawcza szkoły w oczach rodziców i uczniów

Działalność wychowawczą szkoły zdecydowana większość rodziców ocenia pozytywnie, co w szczególności obrazuje poniższy wykres:

Wykres nr 6

Realizacja działań wychowawczych przez szkołę w ocenie rodziców:

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do rodziców⁴⁶.

Jednocześnie warto zauważyć, że zdecydowana większość rodziców (87,7%) ma świadomość, że główny ciężar wychowania ucznia powinien spoczywać na rodzicach, a nie na szkole.

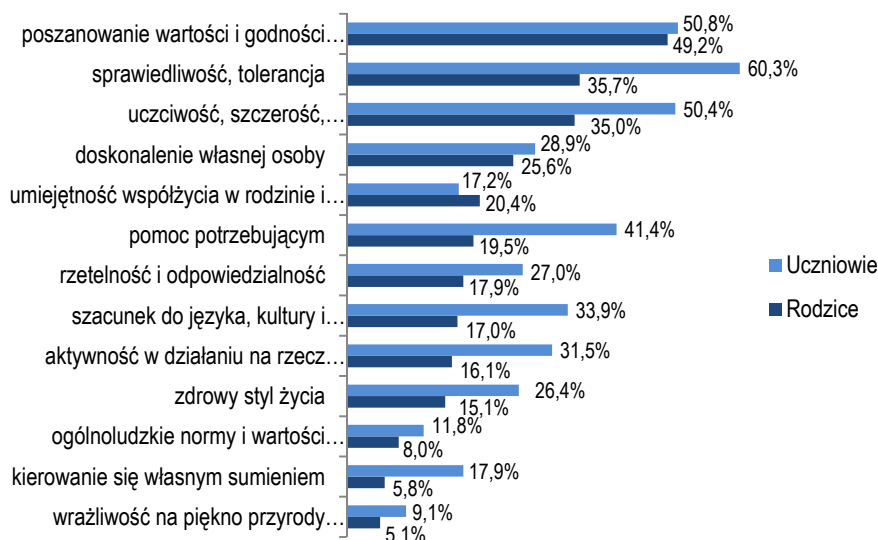
Wyniki wskazania (nie więcej niż trzech) wartości wychowawczych, które wymagają zdecydowanego wzmocnienia w realizowanym przez szkołę programie wychowawczym pokazują, że uczniowie i rodzice mają w tej kwestii podobne zdanie, co widać na poniższym wykresie:

⁴⁶ Wartości udzielonych odpowiedzi nie sumują się do 100%, albowiem w części zwróconych kwestionariuszy na niektóre pytania nie udzielono odpowiedzi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 7

Potrzeba wzmocnienia wdrażanych wartości wychowawczych według uczniów i ich rodziców

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół i ich rodziców.

Przeciwdziałanie różnym formom agresji oraz przedstawianie sposobów przeciwstawiania się presji rówieśniczej, to zdaniem rodziców najważniejsze z działań, które wymagają zdecydowanego wzmocnienia w realizowanym przez szkołę programie profilaktyki. Uczniowie również na pierwszym miejscu wskazali przeciwdziałanie różnym formom agresji, ale wśród maksymalnie trzech możliwych do wskazania działań podali na drugim miejscu potrzebę propagowania zdrowia i higienicznego trybu życia oraz uczenie przyjmowania odpowiedzialności za własne zachowanie, co w szczególności przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 8

Działania wymagające zdecydowanego wzmocnienia w realizowanym przez szkołę programie profilaktyki

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów szkół i ich rodziców.

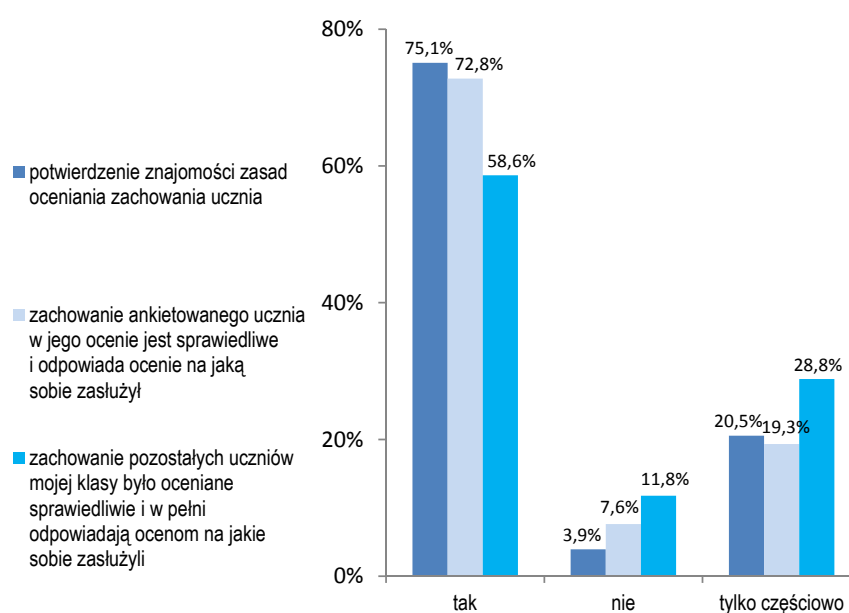
WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zachowanie uczniów w szkole

Zasady oceniania zachowania ucznia stosowane w jego szkole znane były tylko $\frac{3}{4}$ ankietowanych uczniów. Pozostali ich nie znają (3,9%) lub znają tylko częściowo (20,5%). W podobny sposób rozkłada się odpowiedź na stwierdzenie: *Uważam, że moje zachowanie w szkole jest oceniane sprawiedliwie i odpowiada ocenie na jaką według siebie zasługuję*. Natomiast, tylko nieco ponad połowę (58,6%) uważa, że zachowania pozostałych uczniów jego klasy były oceniane sprawiedliwie i w pełni odpowiadają ocenom na jakie sobie zasłużyli. Szczegółowy rozkład odpowiedzi dotyczących oceniania zachowania przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 9

Informacja o znajomości zasad oceniania uczniów, ocenie zachowania ucznia i ocenie z zachowania pozostałych uczniów

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie wyników badania ankietowego skierowanego do uczniów⁴⁷.

Większość ankietowanych uczniów (78%) lubi lub raczej lubi chodzić do swojej szkoły, w której 90% uczniów, w razie problemów wychowawczych lub osobistych, może zwrócić się do wychowawcy klasowego o pomoc, a w 84,3% skorzysta w różnych trudnych sprawach z pomocy pedagoga albo psychologa szkolnego.

⁴⁷ Wartości udzielonych odpowiedzi nie sumują się do 100%, albowiem w części zwróconych kwestionariuszy na niektóre pytania nie udzielono odpowiedzi.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Celem głównym kontroli było uzyskanie odpowiedzi na pytanie: Czy szkoły właściwie realizują swoje zadania wychowawcze?

Cel główny kontroli

Założono, że badania kontrolne umożliwią udzielenie odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

Cele szczegółowe

- 1) Czy szkoły podejmują, we współpracy z rodzicami i środowiskiem lokalnym, dostateczne działania w zakresie tworzenia optymalnych warunków do realizacji działalności wychowawczej?
- 2) Czy działające w szkołach rady rodziców w sposób dostateczny wykorzystują swoje ustawowe uprawnienia do kształtowania realizowanych w szkole programów: wychowawczego i profilaktyki?
- 3) W jakim stopniu podejmowane przez szkołę działania w obszarze wychowania przynoszą zaplanowane i oczekiwane efekty?

Kontrola została przeprowadzona w 20 szkołach/zespołach szkół prowadzonych przez J.s.t. i swoim zasięgiem objęła pięć województw: dolnośląskie, lubelskie, podlaskie, śląskie i wielkopolskie. Kontrolę koordynował Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego NIK.

Zakres podmiotowy

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 2 ustawy, tj. legalności, gospodarności i rzetelności, w okresie od 20 kwietnia do 14 lipca 2017 r.

Kryteria kontroli

Lata szkolne 2014/2015–2016/2017 (14 lipca 2017 r.).

Okres objęty kontrolą

Zwrócono się do pięciu kuratorów oświaty (sprawujących nadzór nad szkołami w województwach objętych zasięgiem kontroli) o udzielenie informacji w sprawach związanych z realizowaną tematyką kontroli, w tym informacji ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego nad szkołami będącymi we właściwości terytorialnej tych kuratorów.

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

Najwyższa Izba Kontroli nie przeprowadziła dotychczas kontroli w zakresie współpracy szkół z rodzicami w tym w odniesieniu do efektów realizowanych przez szkołę zadań wychowawczych. Kontrolę prowadzono w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych (bez szkół specjalnych). Próba szkół do kontroli została ustalona metodą losowania prostego z danych identyfikacyjnych szkół i placówek według danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z 31 marca 2016 r. pozyskanych z portalu SIO (www.cie.men.gov.pl):

Pozostałe informacje

- losowanie dwóch szkół podstawowych z terenu każdego województwa objętego kontrolą, z wykazu szkół podstawowych i zespołów szkół zawierających w swej organizacji szkołę podstawową;
- losowanie po jednej szkole typu (gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna) z terenu każdego województwa objętego kontrolą – z wykazu szkół i zespołów szkół zawierających w swej organizacji odpowiednio: gimnazjum lub szkołę ponadgimnazjalną.

ZAŁĄCZNIKI

W przypadku szkół funkcjonujących w zespole jednostką kontrolowaną był tenże zespół, a kontrola obejmowała wszystkie szkoły dla dzieci i młodzieży w jego składzie.

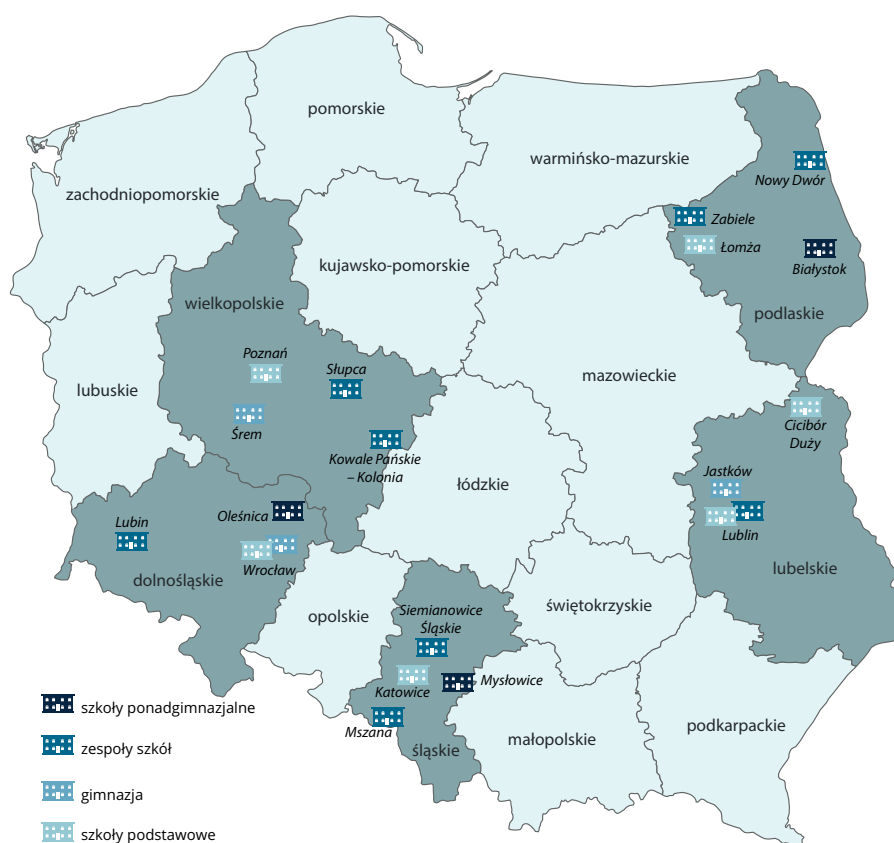
Stan realizacji wniosków pokontrolnych

Wyniki kontroli przedstawiono w 20 wystąpieniach pokontrolnych, skierowanych do dyrektorów szkół/zespołów szkół, w których sformułowano 24 wnioski pokontrolne. Według stanu na 5 stycznia 2018 r., zrealizowanych zostało 21 wniosków, a trzy były w trakcie realizacji.

Wizualizacja podmiotowa kontroli

Diagram nr 4

Mapka poglądowa usytuowania w kraju szkół objętych kontrolą

Źródło: Opracowanie własne NIK.

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności
1.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku	Zespół Szkół w Nowym Dworze, ul. Kolejowa 2, 16-205 Nowy Dwór	Małgorzata Sasimowicz	0 ⁴⁸
2.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku	Szkoła Podstawowa nr 4 im. Generała Władysława Andersa w Łomży, ul. Kierzkowa 7, 18-400 Łomża	Iwona Borawska	0
3.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku	Zespół Szkół Samorządowych w Zabieli, Zabiele 110, 18-500 Kolno	Ewa Lipnicka	0
4.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku	VIII Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku, ul. Piastowska 5, 15-207 Białystok	Antoni Teodor Grodzki	0
5.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Katowicach	Zespół Szkół nr 4 w Siemianowicach Śląskich, ul. Marii Dąbrowskiej 10, 41-103 Siemianowice Śląskie	Teresa Golik	0
6.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Katowicach	Szkoła Podstawowa nr 42 w Katowicach, ul. Wiosny Ludów 22, 40-374 Katowice	Joanna Nowakowska	0
7.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Katowicach	Zespół Szkół w Mszanie, ul. Sportowa 3, 44-325 Mszana	Dorota Pukowiec	0
8.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Katowicach	II Liceum Ogólnokształcące w Mysłowicach, ul. Mikołowska 3, 41-400 Mysłowice	Leszek Filarski	0
9.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Lublinie	Szkoła Podstawowa w Ciciborze Dużym, Cicibór Duży 1, 21-500 Biała Podlaska	Sławomir Adach	0
10.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Lublinie	Szkoła Podstawowa nr 30 im. Króla Kazimierza Wielkiego w Lublinie, ul. Zofii i Wacława Nałkowskich 110, 20-470 Lublin	Beata Jezierska ⁴⁹	0

⁴⁸ Zastosowany skrót: ocena opisowa – 0.

⁴⁹ Dyrektor od 1 września 2016 r. Wcześniej od 1 września 1996 r. do 31 sierpnia 2016 r. Dyrektorem była Elżbieta Satowska.

ZAŁĄCZNIKI

L.p.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności
11.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Lublinie	Gimnazjum w Jastkowie, al. Warszawska 43, 21-002 Jastków	Krystyna Zniszczyńska	0
12.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Lublinie	Zespół Szkół Energetycznych im. prof. Kazimierza Drewnowskiego w Lublinie, ul. Długa 6, 20-346 Lublin	Anna Smolińska	0
13.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu	Zespół Szkół w Kowalach Pańskich, Kowale Pańskie-Kolonia 34, 62-704 Kawęczyn	Ewa Kałużna	0
14.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu	Szkoła Podstawowa nr 7 w Poznaniu, ul. Galileusza 14, 60-158 Poznań	Anetta Dropińska Pawlicka	0
15.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu	Gimnazjum nr 1 im. Polskich Noblistów w Śremie, ul. Chłapowskiego 12A, 63-100 Śrem	Karolina Worobiew	0
16.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu	Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy, ul. Kopernika 11A, 62-400 Słupca	Stanisław Kłaniecki	0
17.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli we Wrocławiu	Zespół Szkół Sportowych w Lubinie, ul. Sybiraków 11, 59-300 Lubin	Barbara Szymańska	0
18.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli we Wrocławiu	Szkoła Podstawowa nr 93 we Wrocławiu, ul. Niemcewicza 29-31, 50-238 Wrocław	Jolanta Sawicka	0
19.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli we Wrocławiu	Gimnazjum nr 39 we Wrocławiu, Aleja Aleksandra Brucknera 12, 50-996 Wrocław	Dorota Pisklewicz	0
20.	Delegatura Najwyższej Izby Kontroli we Wrocławiu	I Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Oleśnicy, ul. Słowackiego 4, 56-400 Oleśnica	Marzena Helińska	0

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

1. Reprezentacja ogółu rodziców uczniów zwana radą rodziców to społeczny organ w systemie oświaty, który jest każdego roku powoływany w każdej szkole dla dzieci i młodzieży. Tryb powołania rady rodziców i jej kompetencje w okresie objętym kontrolą regulował art. 53 i art. 54 ustawy o systemie oświaty. Od dnia 1 września 2017 r. są one regulowane art. 83 i art. 84 Prawa oświatowego.

Rada rodziców
w systemie oświaty

W obowiązującej do czasu zakończenia kontroli ustawie o systemie oświaty, tj. do 31 sierpnia 2017 r. oraz ustawie Karta Nauczyciela, ustawodawca zapewnił, że rada rodziców, złożona z reprezentantów rodziców uczniów wszystkich klas, ma m.in. uprawnienia do:

- uchwalania w porozumieniu z radą pedagogiczną *programu wychowawczego* i *programu profilaktyki szkoły*;
- wyrażania zgody na działalność w szkole stowarzyszeń i innych organizacji;
- wnioskowania do dyrektora szkoły o ocenę pracy nauczyciela;
- uczestnictwa w ocenie pracy dyrektora szkoły;
- opiniowania dorobku zawodowego nauczycieli ubiegających się o wyższy stopień awansu zawodowego;
- brania udziału w komisji konkursowej wybierającej kandydata na stanowisko dyrektora szkoły;
- gromadzenia funduszy z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł z przeznaczeniem na działalność statutową szkoły;
- opiniowania projektu planu finansowego szkoły przedkładanego przez dyrektora szkoły;
- występowania do dyrektora i innych organów szkoły, organu prowadzącego szkołę i organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach dotyczących szkoły.

Wszystkie powyższe uprawnienia rady rodziców zostały zachowane w ustawie Prawo oświatowe.

Ponadto wprowadzając zasadę corocznego wyboru rady rodziców ustawa zdefiniowała jej kadencję, a poprzez sposób wyboru (tajny) przyczyniła się do demokratyzacji tego obszaru życia szkolnego. Uzyskane przez radę rodziców kompetencje pozwoliły na opiniowanie planu pracy szkoły, planu nadzoru pedagogicznego, planu finansowego, szkolnego zestawu programów i podręczników przewidzianych do realizacji w danym roku szkolnym, a także pracy nauczycieli ubiegających się o kolejny szczebel awansu zawodowego. Obligatoryjne opiniowanie oceny dorobku zawodowego za okres stażu, nauczycielowi ubiegającemu się o wyższy stopień awansu zawodowego, przed jej ustaleniem przez dyrektora szkoły (art. 9c ust. 6 ustawy Karta Nauczyciela) spowodowało, że rodzice zyskali możliwość wpływu na działalność edukacyjną szkoły i kierunku jej rozwoju. W ręce rodziców złożono więc współodpowiedzialność za edukację dzieci, ale też wyposażono ich we wszystkie niezbędne narzędzia do skutecznego realizowania ich wpływu na edukację. Przede wszystkim jednak, w myśl ustawy, mieli być twórcami programu wychowawczego i profilaktycznego przy współudziale nauczycieli.

Zadania wychowawcze szkół w innych aktach prawnych

Wymóg współdziałania szkół z rodzicami uczniów w sferze wychowania zagwarantowany został ustawowo poprzez zapis – *o zapewnieniu w szczególności przez system oświaty wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny* – art. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty (do 31 sierpnia 2017 r.), a obecnie art. 1 pkt 2 ustawy Prawa oświatowego (od 1 września 2017 r.).

2. Analizując stan prawny realizowanych przez szkołę zadań wychowawczych oraz zadań z zakresu profilaktyki należy wskazać, że zadania dla szkół w obszarze szeroko rozumianej profilaktyki społecznej wynikają nie tylko z ustawy o systemie oświaty, lecz również z innych ustaw, a w szczególności z:

- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁵⁰,
- ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁵¹,
- ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego⁵²,
- ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych⁵³.

Ponadto, każdy uczeń w szkole ma prawo do uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zasady jej udzielania reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach⁵⁴. Rozporządzenie określa na czym polega udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole, do kogo jest ona adresowana, kto jej udziela i z czyjej inicjatywy mogą być podejmowane takie działania. Wskazuje formy udzielania pomocy. Opisuje zadania pedagoga, psychologa, logopedy pracujących w szkole, a także zadania doradcy zawodowego oraz terapeuty pedagogicznego.

Stosownie do ww. przepisów szkoła pełni funkcję wspomagającą rodziców w wychowaniu dziecka. Dlatego tak ważna jest umiejętna współpraca szkoły z rodzicami, co może ułatwić osiągnięcie pożądaných efektów wychowawczych.

Fundusz rady rodziców

3. Rady rodziców mogły, zgodnie z art. 54. ust 8 ustawy o systemie oświaty, a obecnie zgodnie z art. 84 ust. 6 Prawa oświatowego mogą, gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł, w celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki. Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określał jej regulamin, o którym mowa w art. 53 ust. 4 ustawy o systemie oświaty, a obecnie określa regulamin, o którym mowa w art. 83 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe.

Od wprowadzenia w roku 2007 ww. regulacji prawnych⁵⁵ stale pojawiało się pytanie jak w świetle powyższych zapisów powinna być prowadzona gospodarka finansowa rady rodziców. Brak w tej kwestii jednoznacznych

⁵⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 783, ze zm.

⁵¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 487, ze zm.

⁵² Dz. U. z 2017 r. poz. 882.

⁵³ Dz. U. z 2017 r. poz. 957.

⁵⁴ Dz. U. poz. 532, ze zm.

⁵⁵ Ustawa z dnia 11 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 80, poz. 542) dała rodzicom szerokie uprawnienia.

wykładni MEN, samorządów terytorialnych, urzędów skarbowych, Regionalnych Izb Obrachunkowych oraz orzeczeń sądowych skutkowało różnorodnością rozwiązań, niejednokrotnie zdecydowanie z sobą sprzecznych.

Z czasem wytworzyła się jednak pewna praktyka sprowadzająca się do tego, że:

- urzędy skarbowe przyznawały radom rodziców NIP i akceptowały zawierane przez nie umowy o pracę, umowy zlecenia i umowy o dzieło;
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych akceptował zasadę, że rada rodziców jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne;
- banki otwierały radom rodziców, po potwierdzeniu przez dyrektora szkoły ich formalnego powołania, odrębne rachunki bankowe;
- rady rodziców samodzielnie dokonywały zakupów towarów i usług służących wspieraniu działalności statutowej szkoły.

W roku 2014, w odpowiedzi na interpelację posła RP Lecha Sprawki, Minister Edukacji Narodowej przedstawił opinię, w której stwierdził, że: *ustawodawca nie powołał rady rodziców jako podmiotu autonomicznego, ale działającego wewnątrz poszczególnych jednostek systemu oświaty [...] Rada rodziców, nie będąc zatem podmiotem samodzielnym, nie ma możliwości zakładania odrębnego rachunku bankowego, jak również samodzielnego dokonywania zakupów [...]. W ślad za powyższym rada rodziców w szkołach, dla których organem prowadzącym jest jednostka samorządu terytorialnego, nie może również mieć nadawanego numeru NIP i REGON, a także, nie działając w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, nie może być pracodawcą, stroną umowy, dawać zleceń i odpowiednio być płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne.*

Upowszechnienie powyższego stanowiska spowodowało:

- wstrzymanie przez część urzędów skarbowych nadawanie radom rodziców NIP,
- brak zgody wielu banków na otwieranie przez rady rodziców samodzielnych rachunków bankowych.

Ponadto, praktycznym skutkiem takiego stanowiska było obniżenie aktywności rodziców i rad rodziców na terenie szkół, a nawet zaniechanie płacenia dobrowolnych składek i gromadzenia funduszy z innych źródeł. Taka sytuacja wyraźnie pogarszała kondycję finansową poszczególnych szkół. W świetle przedstawionych faktów i opinii istniała pilna potrzeba wprowadzenia jednoznacznych regulacji ustawowych. Dokonano jej w nowym Prawie oświatowym, które weszło w życie z dniem 1 września 2017 r. W odniesieniu do funduszy gromadzonych z dobrowolnych składek rodziców oraz z innych źródeł w art. 84 ust. 7 tej ustawy zamieszczono zapis umożliwiający radzie rodziców przechowywanie tych funduszy na odrębnym rachunku bankowym, którego dysponentem są uprawnione osoby posiadające pisemne upoważnienie udzielone przez radę rodziców.

4. Według nowego Prawa oświatowego do kompetencji rady rodziców należy m.in. uchwalanie, w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły. Program powinien zawierać zarówno zadania wychowawcze, jak i profilaktyczne szkoły, których realizacja wymagała dotychczas opracowania i uchwalenia w szkole dwóch odręb-

Zadania wychowawcze szkół w aspekcie zmian prawa w oświacie

nych dokumentów. Program wychowawczo-profilaktyczny realizować ma każda szkoła, z wyjątkiem szkół dla dorosłych, a także każda placówka. Obowiązek ten dotyczy również szkół artystycznych, które w dotychczasowym stanie prawnym były wyłączone z opracowania i realizacji programów profilaktyki.

Połączenie szkolnego programu wychowawczego i szkolnego programu profilaktyki w jeden całościowy spójny program wychowawczo-profilaktyczny z jednej strony integruje działania podejmowane w szkole w tych obszarach, z drugiej zmniejsza szkolną biurokrację przez wyeliminowanie jednego z dwóch, dotychczas równolegle przygotowywanych w szkołach, dokumentów. Ponadto, przepis realizuje często formułowaną potrzebę zintegrowanego spojrzenia na działania wychowawcze i profilaktyczne pozwalając na całościowe, a nie tylko fragmentaryczne ujęcie działań skupionych na częściowym zagrożeniu, czy problemie. Umiejętne wzmacnianie i uzupełnianie wychowania, oparte o diagnozę potrzeb danego środowiska profilaktyką, jest bowiem warunkiem skuteczności podejmowanych oddziaływań wychowawczych.

Ponadto zmieniono definicję podstawy programowej wychowania przedszkolnego i podstawy programowej kształcenia ogólnego, rozszerzając zakres zadań o treści wychowawczo-profilaktyczne dla szkoły i uwzględniając zajęcia do realizacji z wychowawcą.

Na nadrzędną rolę wychowania oraz wspierającą i uzupełniającą rolę profilaktyki problemów dzieci i młodzieży zwraca uwagę w nowym prawie oświatowym fakt zdefiniowania, po raz pierwszy w akcie tej rangi, pojęcia „wychowanie”, które jest rozumiane jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości we wszystkich sferach (fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej), oraz wzmacnianie i uzupełnianie przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży (art. 1 pkt 3 Prawa oświatowego).

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r. poz. 1943, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2017 r. poz. 1189, ze zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie organizacji roku szkolnego (Dz. U. Nr 46, poz. 432, ze zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. poz. 1214). Rozporządzenie zostało uchylone z dniem 1 września 2017 r. Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. poz. 1611).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego (Dz. U. poz. 1538). Rozporządzenie uchylono z dniem 1 stycznia 2017 r. Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 grudnia 2016 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powołania zespołu oceniającego (Dz. U. poz. 2035).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 843, ze zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz. U. Nr 175, poz. 1042).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. poz. 977, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532). Od 1 września 2017 r. zmieniono tytuł rozporządzenia na rozporządzenie w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach.

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister Edukacji Narodowej
8. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
9. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
10. Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP
11. Związek Harcerstwa Polskiego
12. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 24 kwietnia 2018 r.

BK-WKI.0916.6.2018.FS

Pan Krzysztof Kwiatkowski
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524) przedstawiam stanowisko do Informacji o wynikach kontroli pn. *Współpraca szkół z rodzicami w realizacji zadań wychowawczych*.

W odniesieniu do uwag Najwyższej Izby Kontroli zawartych na stronach 27-29 Informacji o wynikach kontroli:

Kontrola NIK przeprowadzona w szkołach odnosiła się do poprzedniego stanu prawnego regulowanego ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹, w którym obowiązywały dwa programy: wychowawczy i profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów. Należy podkreślić, że diagnoza w zakresie występujących w środowisku szkolnym czynników chroniących oraz czynników ryzyka dotyczyła przeciwdziałania narkomanii zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii². Z przepisu § 6 ust 2 ww. rozporządzenia nie wynikał obowiązek corocznego uchwalania programu wychowawczego i profilaktyki, jak wskazuje NIK na stronie 28 Informacji o wynikach kontroli. Szkoły i placówki miały jedynie w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia dostosować, tj. uwzględnić w programie wychowawczym lub programie profilaktyki wyniki diagnozy w zakresie przeciwdziałania narkomanii.

Minister Edukacji Narodowej wśród podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2016/2017 wskazał obszar: *Kształtowanie postaw. Wychowanie do wartości*. Publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, stosownie do określonego w przepisach prawa wymogu organizowania i prowadzenia doskonalenia nauczycieli w zakresie wynikającym z kierunków polityki oświatowej państwa, prowadziły doskonalenie nauczycieli w zakresie kształtowania postaw i wychowania do wartości. Natomiast kuratorzy oświaty w roku szkolnym 2016/2017, zgodnie z podstawowymi

¹ Art. 54 - Dz. U. z 2015 r. poz. 2156.

² Dz. U. z 2015 r. poz. 1240.

kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa, w ramach prowadzonych w szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych, placówkach kształcenia ustawicznego oraz ośrodkach dokształcania i doskonalenia zawodowego ewaluacji problemowych badali spełnianie wymagania: „Kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne”.

Celem priorytetowym działań Ministra Edukacji Narodowej jest wychowanie do wartości i wzmocnienie wychowawczej roli szkół i placówek. Jego wyrazem są m.in. wprowadzone nowe regulacje prawne w przepisach ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe³, przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁴, a także ustalone na rok szkolny 2017/2018 przez Ministra Edukacji Narodowej priorytety kierunków realizacji polityki oświatowej: Wdrażanie nowej podstawy programowej oraz Wzmocnienie wychowawczej roli szkoły.

Wprowadzone zmiany w systemie oświaty zostały ukierunkowane m.in. na wzmocnienie wychowawczej funkcji szkoły przez określenie definicji wychowania rozumianego jako wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, wzmocniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży⁵ oraz szersze ujęcie w podstawie programowej zadań wychowawczo – profilaktycznych.

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego, oprócz celów kształcenia i treści nauczania, zawiera działania wychowawczo-profilaktyczne, które są uwzględniane w szkolnych programach nauczania i podczas realizacji zajęć z wychowawcą oraz w programie wychowawczo-profilaktycznym. Szczególną wagę przywiązuje się do kształtowania właściwych postaw uczniów m.in. okazywania szacunku innym ludziom, pozytywnej oceny siebie, empatii wobec otoczenia, tworzenia wartości w życiu swojej rodziny oraz społeczności lokalnej. Szczególnie istotne jest wychowanie do wartości, w tym respektowanie praw oraz podmiotowe i godne traktowanie każdego człowieka.

Pozostawiono w przepisach możliwość wsparcia szkół, w realizacji ich podstawowych funkcji, przez stowarzyszenia i inne organizacje, a w szczególności organizacje harcerskie, których cele statutowe dotyczą działalności wychowawczej albo rozszerzania i wzbogacania form działalności szkoły lub placówki.

Nastąpiło także połączenie szkolnego programu wychowawczego i programu profilaktyki w jeden obowiązujący w szkole dokument – program wychowawczo-profilaktyczny szkoły, uchwalany przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 59, ze zm.

⁴ Dz. U. z 2017 r. 783.

⁵ Art. 1 pkt 3 ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

Obecnie program wychowawczo-profilaktyczny⁶ musi uwzględniać wnioski z przeprowadzonej diagnozy potrzeb i problemów występujących w danej społeczności szkolnej. Należy podkreślić, że powyższa diagnoza jest działaniem znacznie szerszym niż diagnoza⁷ wynikająca z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii⁸.

Należy również zwrócić uwagę, że przepis art. 26 ustawy Prawo oświatowe nie wskazuje okresu na jaki powinien być opracowany program wychowawczo-profilaktyczny oraz tym samym jak często powinna być przeprowadzana diagnoza. Jest to nadal autonomiczna decyzja szkoły.

W odniesieniu do skierowanych do Ministra Edukacji Narodowej wniosków Najwyższej Izby Kontroli zawartych na stronie 14 Informacji o wynikach kontroli:

- I. Podjąć działania informacyjne, skierowane do rodziców uczniów, dotyczące kompetencji rad rodziców oraz wskazania na co mogą być wydatkowane środki z funduszu rady rodziców;

Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje działania informacyjne skierowane do rodziców, dotyczące kompetencji rad rodziców oraz wskazujące na co mogą być wydatkowane środki z funduszu rady rodziców. Służą temu m.in. spotkania w ramach konferencji organizowanych przez stowarzyszenia rad rodziców. Pod patronatem MEN:

- 1) w roku 2016 odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Rad Rodziców, która zgromadziła w Sali Kolumnowej Sejmu RP przedstawicieli ponad 200 rad rodziców z różnych rejonów Polski (z gmin wiejskich, z małych i średnich miast, z metropolii) oraz z różnych poziomów kształcenia (począwszy od przedszkoli poprzez szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne). Głównymi tematami konferencji były zagadnienia związane z funkcjonowaniem rad rodziców, w tym kompetencje oraz wydatkowanie środków z funduszu rady rodziców.

⁶ art. 26 ustawy Prawo oświatowe

⁷ § 6 ust. 5 dodany rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22.01.2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz.U. z 2018 r. poz. 214) - wprowadzenie od 26.01.2018 r. obowiązku diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych, dotyczącej uczniów lub wychowanków, rodziców lub opiekunów, nauczycieli, wychowawców i innych pracowników szkoły lub placówki, opracowywanej w każdym roku szkolnym.

⁸ Dz. U. z 2015 r. poz. 1249, ze zm.

- 2) w roku 2017 odbyła się II Ogólnopolska Konferencja Rad Rodziców która poświęcona była zagadnieniom związanym z funkcjonowaniem programów wychowawczo-profilaktycznych w szkole.

Ministerstwo Edukacji Narodowej rozszerzy również zakres informacji dostępnych na stronie internetowej MEN dotyczących rad rodziców, w tym ich kompetencji i dysponowania środkami funduszu rady.

- II. W kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa, w ramach zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego, polecić kuratorom objęcie nadzorem procesu opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach i placówkach;

W najbliższych latach szkolnych możliwe będzie objęcie jedną z form nadzoru pedagogicznego (kontrolą lub monitorowaniem) procesu opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach i placówkach, jeśli będzie to pozostawało w związku z ustalonymi na te lata szkolne kierunkami polityki edukacyjnej państwa.

Pamiętać bowiem należy, że podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, w tym zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego ustala (zgodnie z art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania.

Poprzez podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa Minister Edukacji Narodowej, wskazuje te zagadnienia dotyczące pracy szkoły lub placówki, które w danym roku szkolnym z punktu widzenia polityki państwa uznane są na najistotniejsze. Kierunki polityki oświatowej państwa spełniają swoją rolę, jeśli nie ustala się ich na każdy rok nadmiernie wiele - w przeciwnym wypadku przestają mieć charakter priorytetów. Zagadnienia istotne dla sprawnego funkcjonowania systemu oświaty są liczne i nie wszystkie mogą uzyskać status kierunku polityki na kolejny rok szkolny.

Z poważaniem,

Anna Zalewska

6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

KNO.430.009.2017

Warszawa, dnia 11 maja 2018 r.

Opinia
do stanowiska Ministra Edukacji Narodowej
w sprawie Informacji o wynikach kontroli pn.
Współpraca szkół z rodzicami w realizacji zadań wychowawczych

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji Narodowej zawartego w piśmie z 24 kwietnia 2018 r. (nr BKA-WKI.0916.6.2018.FS).

Najwyższa Izba Kontroli składa Ministrowi Edukacji Narodowej podziękowania za przedstawienie stanowiska i zawartą w nim informację dotyczącą realizacji wniosków pokontrolnych NIK. W szczególności Najwyższa Izba Kontroli przyjmuje do wiadomości zapowiedź o planowanym rozszerzeniu zakresu informacji dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczących rad rodziców, w tym ich kompetencji i dysponowania środkami funduszu rady. Przyjmuje również z uwagą informację, że w najbliższych latach szkolnych możliwe będzie objęcie jedną z form nadzoru pedagogicznego (kontrolą lub monitorowaniem) procesu opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach i placówkach, jeśli będzie to pozostawało w związku z ustalonymi na te lata szkolne kierunkami polityki oświatowej państwa. Najwyższa Izba Kontroli wyraża jednocześnie nadzieję, że nastąpi to w możliwie bliskim terminie w związku z podaną przez Ministra Edukacji Narodowej deklaracją, że celem priorytetowym działań Ministra jest wychowanie do wartości i wzmacnianie wychowawczej roli szkół i placówek.

Ponadto Najwyższa Izba Kontroli podtrzymuje stanowisko, że coroczny wymóg przeprowadzenia diagnozy, o której mowa obecnie § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. poz. 1249, ze zm.), implikuje również coroczną potrzebę uwzględnienia w programie wychowawczo-profilaktycznym wniosków oraz działań wynikających z tej diagnozy.

Najwyższa Izba Kontroli wyraża jednocześnie nadzieję, że podjęte przez Ministra Edukacji Narodowej zmiany w obowiązującym prawie oświatowym, a w szczególności zdefiniowanie pojęcia „wychowanie” oraz nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego, spowodują adekwatne do wymogów otaczającego świata, przygotowanie do życia w rodzinie i społeczeństwie jej najmłodszego pokolenia.